

НОВА ЗЕТА

Књижевни Мјесечни Лист.

Амо живо цвећу поитајте,
Па га с' млади пуно накидајте,
Да вам путем дивно замирише,
Да вам срце за кућом уздише!

Бранко.

Позветна пјесма

„Освојења Бара“

Њ. В. КЊАЗУ НИКОЛИ I.

од

Сима Поповића.

Мука бјеше — и времена позна
Јавиће се носиоц'ма њеним —
Кад душмани, умишљаја грозна
На пут сташе, са срцима гњевним,
Црној Гори у орловском лету
За крст часни и слободу свету,
У рукама са сабљом крвавом
Везан ти је Црногорац стаја,
Прав осућен да живи са славом,
Ал' од крша да се не одваја.

Злоба злови — сама себе коби,
Ће нишани увјек не погађе.
Сјевне л' муња — гром задржа' ко би?
Ал' у ст'јену и он отпор нађе.

И стаја' си чврсто као ст'јена.
О теб' прсну злоба ка' и пјена,
Што вал бјеше пред т'јем страховити.
Муци силној не подлеже слабо.
Ће мислио ту барјак и забо,
Ће га диже дов'јек ће ти с' вити.
Подиге га на српскоме мору,
Изгубљеном, одрођеном давно,
Кад мнијаху мртвом Црну Гору,
Изненадно ту да вије славно!

Јесу ст'јене крши и камење,
Ал' су боља прса у горштака.

Ко год крене успеће с' уз стјене,
Ал' не дају прса од јунака.

Искру вјечну храбрости им р'јетке
У горући пламен си распуха,
Да задивишнавиднике 'јетке
Свемоћија србинскога духа.
С т'јем пламеном ка' уз лучу с неба,
— Оружја ти другог и не треба,
Слеће с горе на јадранско море.
Слетио си као сури ора.
Од тог лета још јечаше гора,
Кад те под Бар сретете зрак од зоре.

И до сад нам војске издизале,
Походиле поља и планине,
Походиле крваве крајине;
Ал' над св'јем ће овај ход да хвале:
Под Скужом те ноћ у миса' сретше
А над Баром зора на мегдану!
Све душмане прегнућем омете,
Црној Гори жељни дан освану!

Челик искру у кам тврди нађе,
Тврда воља жеље оживљаје,
Виша мука и мах већи рађе,
Прегаоца срце не издаје.

А твом срцу и твојих витеза
Родна срца даљних нараштаја,
Ка' најдаља зв'језда са небеса
Свећ ће дават' величине сјаја.
Планина се у даљини губи,
Растојањем гине сила гласу,
Само дјела, која слава љуби,
И у даљну прошлост велика су.

Недорастак

комедија у четири чина

од Фонзизина.

Превод од Ј. Петковићке.

Чин II.

Појава 1.

Правдин и Милон.

Милон. Како сам сретан, драги пријатељу, што сам се с тобом састао! Кажи ми каквом случајношћу...

Правдин. Теби као другу открићу зашто сам овдје. Ја сам одређен за члана у овом намјесништву; добио сам наредбу да обиђем овдашњи округ; а и срце ми не допушта, да не видим оне бездушне људе, који злоупотребљавају безчовјечно потпуном влашћу, коју имају над својим људима. Ти знаш какав је човјек наш намјесник. С каквом ревношћу он помаже сиромаша! С каквим заузимањем испуњава он хуманитарне намјере више власти! Ми смо се у нашем крају лично увјерили, да је благостање житеља сигурно и потпуно тамо ће је намјесник онакав, какав је у уставу описан. Већ има три дана како живим овдје. Напаша сам спахију непоштеног будалу, а жену најпакоснију фурију, које паклена нарав чини несрећу цијеле њихове куће. Шта си се замислио, брате? Кажи ми оћеш ли дуго остати овдје?

Милон. Одлазим кроз неколико сати.

Правдин. Зашто тако брзо? Одмори се.

Милон. Не могу. Имам налог да одма водим војнике... а осим тога и сам горим од нестрпљења да час прије будем у Москви.

Правдин. Какав је томе узрок?

Милон. Теби ћу открити тајну срца мога, драги пријатељу! Заљубљен сам и срећан, што ми љубављу одговарају. Има више од по године како сам у разлуди са оном, која ми је најмилија на свијету, а што је још теже, нијесам о њој чуо ништа за сво то вријеме. Често сам долазио у очајање, мислећи да је оладнила спрам мене, ал

наједанпут добијем вијест, која ме је поразила. Пишу ми, да је после материне смрти нека даљна родбина одвела у своја села. Нити знам ко, ни куда. Можда је сад у рукама каквих бездушних људи, који је тиранишу, користећи се тијем што је она сироче. Ја сам изван себе кад само на то помислим!

Правдин. Таку нечовјечност видим и у овој кући. Ал се надам да ћу скоро поставити границу злости жене и глупости мужа. Ја сам већ о свему јавио нашем начелнику и не сумњам, да ће се предузети мјере да их умире.

Милон. Срећан си ти, драги пријатељу, кад си у стању да олакшаш судбину несретних. Не знам шта да радим у моме тужном положају?

Правдин. Дозволи ми да те упитам за њено име.

Милон. (Весело) А! ево ње!

Појава 2.

Ишти и Софија.

Софија. Милоне! Тебе ли видим?

Правдин. О среће!

Милон. То је она што влада мојим срцем. Драга Софија! кажи ми, каква те срећа овдје доноси?

Софија. Колико сам туге поднијела од дана нашег растанка! Моји бездушни рођаци...

Правдин. Драги мој! не питај је о ономе, што јој је тако тешко.... Од мене ћеш дознати, какве грубости...

Милон. Недостојни људи!...

Софија. Данас је први пут овдашња домаћица промијенила према мени своје понашање. Кад чу да ме ујак прави његовом нашљедницом, од једанпут од зле и набрусите поста ласкава до понижења, и по свему видим, да ме хоће за свог сина.

Милон. (Нестрпеливо). И ти јој нијеси одма показала потпуно презрење?

Софија. Нијесам...

Милон. А! сад ја видим моју пропаст. Мој је супарник срећан! Ја не одричем у њему сва достојанства; он може бити паметан, учен, љубазан; али да се може сравнити самном у љубави к теби, да....

Софија. (Смјешећи се). Боже мој! Кад

би га ти видно, твоја би те љубоморност довела до крајности!

Милон. (Љутито). Ја уображавам сва његова достојанства.

Софија. Сва не можеш ни уобразити. Ма да му је и шеснајест година, ал је достигао већ посљедњи степен савршенства и даље поћи неће.

Правдин. Како даље поћи неће, госпојце? Он већ свршава часловац, а даље ће се сигурно и за псалтир приватити.

Милон. А, такав ли је мој супарник! Љубезна Софија! зашто ме мучиш ма и у шали? Ти знаш да и најмања сумња лако огорчи страстног човјека. Па кажи ми шта си јој одговорила? (Скотинин замишљено хода по бини и нико га не види).

Софија. Казала сам, да моја судбина зависи од мога ујака, да је он у писму обећао, да ће сам овамо доћи, (Правдину) које вам не даде дочитати господин Скотинин.

Милон. Скотинин?

Скотинин. Ја!

Појава 3.

Исти и Скотинин.

Правдин. Како сте се само поткради, господин Скотинине! Томе се од вас не бих надао.

Скотинин. Ја сам пролазио поред вас. Чух да ме звасте, па се и одазвах. Такав ми је обичај: кад неко викне — Скотинин! а ја њему: Ја! Ви шта мислите, браћо? Ја сам у гарди служио, а у оставку су ме метнули као каплара. Памтим на скупу кад прозивљу, па кад викну: Тарас Скотинин! а ја колико игда могу — Ја!

Правдин. Ми вас сада нијесмо звали, и ви можете ићи куд сте кренули.

Скотинин. Ја нијесам никуд кренуо, него лутам замишљено. Такав ми је обичај, кад ја нешто научим, то ми не можеш ни клином да избиеш из главе. Кад ми нешто у памет уђе, ту и засједне. Само о томе и мислим; само то и видим у сну ко на јави, а на јави ко у сну.

Правдин. Шта би вас сад баш тако занијело?

Скотинин. Ох, брате ти мој рођени! чудеса се самном збивају. Моја ме сестрица дозва на врат на нос из мог села у своје, али ако ме такође брзо врати из њеног се-

ла у моје, онда могу пред цијелим свијетом са чистом савјешћу рећи: гдје си био — нијеге; што си чинио — ништа.

Правдин. Како је то жалосно, господин Скотинине! Сестрица се ваша игра с вама ко са лоптом.

Скотинин. (Ијетко). Ко с лоптом? Не дај Боже! та ја ћу је сам тако забацити, да је цијело село за недјељу дана неће наћи.

Софија. Ах, како сте се ви расрдили!

Милон. Шта вам се десило?

Скотинин. Сам ти, као паметан човјек, пресуди: довела ме сестра овамо, да ме жени, а сад сама почиње да квари: — „Шта ће теби, брацо, жена; теби вели, брацо, само да је добра свиња“ — Јок вала, сестро! оћу ја и своје прасце да заведем. Мене не превари.

Правдин. И мени се чини, господин Скотинин, да ваша сестрица помишља на свадбу, ал само не на вашу.

Скотинин. Ето ти сад! Ја другоме не сметам. Нека се сваки жени са својом неврестом. Ја туђу младу нећу, али и други нека моју не дира. (Софији) Ти се не бој, душеце, нико те неће од мене отети.

Софија. Шта то значи! Ето ти сад новости!

Милон. (Викну). Каква је то дрскост!

Скотинин. (Софији). Шта си се ти уплашила?

Правдин. (Милону). Како можеш да се љутиш на Скотинина?

Софија. (Скотинину). Дал ми је суђе-но да вам будем жена?

Милон. Ја се на силу уздржавам!...

Скотинин. Суђеника не можеш ни коњем да обиђеш, душеце! Греота би било, да рошћеш на своју срећу. Живићеш самном пјевљући. Десет хиљада твога дохода! сама је срећа нагрнула. Та ја толико нијесам никад ни видео; та ја ћу за њих прекупити свиње са цијелог свијета; море ја ћу тако учинити, да ће сви да завичу: у овдашњем мјесту живот је само свињама.

Правдин. Кад код вас само скотови могу бити сретни, онда ће вашој жени хрђаво становање бити и од њих и од вас.

Скотинин. Хрђаво становање! Ба, ба,

ба! Зар ја имам мало соба? Њој ћу дати ону на ћошку с огњиштем. Слатка душице моја! Кад сада имам за сваку свињчицу одвојено мјесто, наћи ћу и жени собу.

Милон. То је скотско сравњење!

Правдин. (Скотинину). Не ће од тога ништа бити, господин Скотинине! Да вам кажем сву истину: сестрица ваша вијера њу за свога синчића.

Скошким. (Злобно). Како! Зар да сестрић од ујака преотима! Та чим га сретнем испребијаћу га као ђавола! Нек сам свиња, ако не будем њеним мужем, или Митрофан богаљем!

Појава 4.

Ишти, Јеремијевна и Митрофан.

Јер. Та поучи се макар малко.

М-фан. Дед, само лани ми још једну ријеч, стара вјештицо, па ћу ти ја показати! Опет ћу те тужити код маме: извући ћеш од ње као и јуче.

Скошким. Примакни се мало овамо, пријатељу.

Јер. Изволи приђи ујку.

М-фан. Здраво, ујаче, тако на кострешу?

Ск-ин. Митрофане, гледај на мене право.

Јер. Гледај, душо.

М-фан. (Јеремијевној) А зар ми је ујко неко чудо? Шта имам да видим на њему?

Ск-ин. Још једном; гледај на мене право.

Јер. Па немој да љутиш ујка. Ено изволи погледај како је он избуљио очице, па и ти избуљи тако. (Скотинин и Митрофан гледају један на другог са избуљеним очима).

Милон. Ово је лијепо објашњење!

Правдин. Како ли ће се свршити?

Ск-ин. Митрофане! Сад ти живот види о длаци. Кажми ми праву истину. Да се не плашим гријеха, ја би те, не говорећи ништа, за ноге па о дувар; ал не ћу да губим душу док не нађем кривца.

Јер-на (уздрктала). Јаој, уби ће га. Куд ће моја глава?

М-фан. Шта ти је ујаче? ти си по-

лудио. Та ја и не знам за што си налетео на мене.

Ск-нин. Пази добро, немој да се одричеш, да ти у љутини не истјерам душу од једном. Ту ти нема помоћи. Мој је гријех: крив сам пред Богом и Господаром. Гледај, немој и на себе да свалиш, јер ћеш онда извући за бадава.

Јер-на. Сачувај боже, оно што није!..

Ск-нин. Оћеш ли ти да се жениш?

М-фан (њежно). А богме ујко, давно ме жеља обузима.....

Ск-нин (наsrне на њега): А, гаде погани!...

Пр-ин (не пушта Скотинина): Господин Скотинине! руке к себи!

М-фан. Мама, заклони ме.

Јер-на (заклања Митрофана, јаросно диже песнице): Црћи ћу на мјесту, а дијете не дам. Приђи господине, само изволи приђи! Очи ћу ти ископати.

Ск-нин (задрктано помиче се пријећећи): Ја ћу вас довршити!

Јер-на (уздрктано за њим): Та и моји су нокти оштри!

М-фан (за Скотинином): Одлази, ујко, — чисти се.

Појава 5.

Ишти и оба Простакови.

Г-ђа Пр-ва (улазећи, мужу): Немаш се што увијати. Цио свој вијек идеш, господине, са оклепљеним ушима.

Пр-ов. Та он ми се сам с Правдиним изгуби испред очију и нестаде га. Шта сам ја крив?

Г-ђа Пр-ва. (Милону). А, милостиви господине официру! сад сам вас тражила по цијелом селу; слала сам мужа, уморила се тражећи вас, да вам изрази дубоку благодарност за добру команду.

Милон. За шта, госпођо?

Г-ђа Пр-ва. Како за шта, господине? Солдати су тако добри. До сад нико није дирнуо ни длацице. Опростите, што вас ова моја будала није умјела наћи. Од како се родио није никад умно кога да угости. Тако се звеканом и родио, мој господине.

Милон. Ја се ни мало не љутим, госпођо.

Г-ђа Пр-ова. На њега, мој господине, наилази болијест: по неки пут избуљи очи па стоји по читав сахат ко упопан. Шта ти јадна нијесам с њим радила; чега се он од мене није натрипо! Ничим га не раздрма. Ако то стање и прође, то почне да брбља, мој господине, таке лудорије, да се молим Богу да га опет она болест снађе.

Правдин. Бар не можете, госпођо, да се тужите, да има злу нарав. Он је миран.....

Г-ђа Пр-ва. Као теле, мој господине, за то нам је и у кући све тако распуштено. Јер он нема појма, да у кући мора бити строгост, да треба казнити кривца. Све ја чиним, господине. Од јутра до ноћи као да сам за језик објешена, немам мира: сад грдим, сад бијем; тијем ми се и кућа држи, мој господине!

Правдин (за се). Скоро ће се друкчије држати.

М-фан. И данас се мама цијело јутро са слугама черупала.

Г-ђа Пр-ва (Софији): Намијештала сам себе за твог драгог ујка. Умирем да видим тога достојног старца. Много сам се о њему наслушала. И његови злотвори кажу само да је мало ладан, ал је паметан, а кад кога заволи, тога заиста заволи.

Правдин. А кога он не заволи, то је хрђав човјек. (Софији) Ја лично имам част познавати вашег ујака. А осим тога од многих сам слушао о њему то, што ми је уселило у душу истинито поштовање спрема њега. Што називају у њему ладноћом, грубошћу, то је сам уплив његове искрености. Од како је, он није рекао да, кад му је душа осећала не.

Софија. За то је и морао трудом да стекне себи срећу.

Г-ђа Пр-ва. На нашу срећу Бог му је послао успех. Ништа тако не желим као његове очинске милости наспрам Митрофана. Соке, душо моја! зар нећеш да видиш ујкину собу? (Софија одлази).

Г-ђа Пр-ва (мужу): Опет си се ти забленуо. Та иди је испрати. Нијесу ти ноге одпале.

Простаков (одлазећи): Нијесу отпале, ал су се пресејекле.

Г-ђа Пр-ва (гостима): Једина ми је брига и утјеха Митрофанушка. Мој живот

пролази. Њега спремам да буде човјек. (У то долазе Кућејкин с часловцом и Цифиркин са таблом и легиштером. Оба знацима питају Јеремијевну, дал да уђу. Она их мами, а Митрофан знацима их тјера; не видећи то г-ђа Простакова продужује): Та ваљда му је суђена срећа, Бог је милостив.

Правдин. Осврните се, госпођо, шта се за вама чини.

Г-ђа Пр-ва. А! то су господине Митрофанушкини учитељи, Сидорић Кућејкин.....

Јер-на. И Пафнутић Цифиркин.

М-фан (за се): Да их враг носи заједно са Јеремијевном!

Кућејкин. Дому владице мир и многаја љета с чади и домочадци.

Цифиркин. Желимо вашем благородству, да живите у здрављу сто година и двадесет, и још петнајест, безбројно година.

Милон. Гле, та ово је наш брат-војник! Откуд ти, пријатељу?

Цифиркин. Био сам у гарнизону, ваше благородство, а сад сам изашао.

Милон. Од чега живиш?

Цифиркин. Које-како, ваше благородство! По мало аритметику шарабатам, — те животином у вароши поред оних који имају посла с рачунима. Није свакоме Господ открио науку: тамо ко сам не умије, он најми мене или да му прегледам рачун, или суму да подведем. То ми је зарада: не волим, да живим беспослено. А кад нађем вријеме обучавам дјецу. Ето и код њиног благородства већ је трећа година како се с дјечком над разломцима мучим, ал нешто слабо иде. Шта ћеш, нису сви људи једнаки.

Г-ђа Пр-ва. Шта, шта ти тамо лажеш, Пафнутићу? Ја нисам чула.

Цифиркин. Тако, ја причам његовом благородству, да понеки звекан не може и за десет година да утуви оно што други наједанпат схваћа.

Правдин (Кућејкину): А ти, господине Кућејкину, јеси ли од учених?

Кућејкин. Јесам, ваше високоблагородство. Ја сам из семинарије овдашње епархије. Ишо сам до риторике, ал по вољи божејој, вратио се назад. Поднио сам у конзисторију прошеније, у коме сам напи-

сао: „Тај и тај семинариста, од поповског кољена, убоја се бездне премудрости, моли да се ослободи.“ На ово је на скоро посљедовала милостива резолуција са примједбом: „Семинарист тај и тај да се ослободи од сваког учења: писано бо јест — не мећите бисера вашег перед свињама, да не попрут его ногама“ ...

Г-ђа Пр-ва. А ће је наш Адам Адамовић?

Јер-на. Ја и к њему зађох, ал једва измакох жива: дим као из одака, слатка госпођо. Загуши ме проклети дуванином. Несретник један!

Кућејкин. Којешта, Јеремијевна. Њест грјеха у пушењу дувана.

Правдин (себи): Кућејкин још мудрује!

Кућејкин. У многим се књигама допушта: у псалтиру је баш овако речено: „И злак на службу челољеком“.

Правдин. Е, а још ће?

Кућејкин. И у другом је псалтиру то исто одпечатано. Наш протопоп има мали псалтир у осмину листа и тамо је то речено.

Правдин (г-ђи Простаковој): Ја не ћу да сметам учењу вашег сина. Слуга поборни.

Милон. Ни ја, госпођо.

Г-ђа Пр-ва. Па куда ће те, господо моја?

Правдин. Ја ћу га одвести у моју собу. Пријатељи, који се давно нијесу виђели имају о многом да се разговоре.

Г-ђа Пр-ва. Ђе ће те изволити ручати: с' нама, или у вашој соби? за нашим смо асталом само наша фамилија и сока.....

Милон. С вама, с вама, госпођо.

Прав. Обојица ћемо имати ту част.

Појава 6.

Г-ђа Пр-ва, Јеремијевна, Митрофан, Кућејкин и Цифиркин.

Г-ђа Пр-ва. Хајде, Митрофанушка, де макар мало из читанке повтори.

М-фан. Да, повторим! тек што нијесам.

Г-ђа Пр-ва. Вијек да живиш, вијек да учиш, душо моја! Таква је то ствар.

М-фан. Како да није. Баш ми је сад до учења. Ти би још кога ујака овамо до-вукла!

Г-ђа Пр-ва. Шта? Шта је то?

М-фан. Да, од ујка напаст, а послите његових песница па за часловац. Не фала му, боље свршити са собом!

Г-ђа Пр-ва. (уплашено): Шта? Шта ти хоћеш да чиниш? Освијести се, душице моја!

М-фан. Ту је и ријека близу. Гњурнућу — па се сјећај, како ме зваху!

Г-ђа Пр-ва. (ван сабе): Уби ме! уби ме! Бог с тобом.

Јер-вна. Све ујко; наплашио га је; умало га није за косицу дочепао. А за банбадава.....

Г-ђа Пр-ва. (злобно) Па.....

Јер-вна. Окупио га: хоћеш ли да се жениш.....

Г-ђа Пр-ва. Па?...

Јер-вна. Дијете, давно ме, рече ујко, жеља обузима. А кад ти се он нарогуши, моја госпо! кад налети....

Г-ђа Пр-ва. (дркћући) Па.... А ти, баш ти, смрзла си се, а ти нијеси браци очи извадила, нијеси му расцјенила њушку до ушију.....

Јер-вна. Почела сам била! ох, хтјела сам, ал....

Г-ђа Пр-ва. Ал.... па шта.... није твоје дијете, бештио! Што се тебе тиче, ма убили дијете.

Јер-вна. Јао Створитељу, спаси и помилуј! Да се браца није одма изволио измаћи, ја би се с њим потукла, па шта Бог да: иступили би се ови (показује на нокте) па не би ни зубе пожалила.

Г-ђа Пр-ва. Све се ви бештије заузимате само на ријечи, а не у ствари.

Јер-вна. (заплака) Ја ли се не заузимам, госпо? Незнам и како ћу више да служим.... а све не угоди.

Зажедно. { *Ку-ин.* Нам во својаси повелите.
Циф-ин. Куда да се кренемо, ваше благородство.

Г-ђа Пр-ва. Још си ми се ту и расплакала, стара вјештицо! Иди, нарани их са собом, а послите ручка одмах опет овамо. (Митрофану) Оди самном Митрофанушка. Не скидам од сад с тебе моје очи. Да ти кажем нешто, па ће ти се живот омилити на свијету. Нећеш се вјечито учити, душо моја, нећеш: фала Богу, у толико си па-

метан да и сам дјецу изведеш. (Јермијев-ној) С брацом ћу се састати, ал мало друкчије него ти. Па нека сви добри људи виде, шта је дадиља а шта је рођена мајка. (Одлази с Митрофаном):

Ку-ин. Житије твоје, Јермијевна, јако тма кромешнаја. Хајдмо за трпезу, те прво од туге испи чашицу.....

Циф-ин. А послѣје и другу — ето ти и множење.

Јер-вна. (у сузама) Не ће смрт, да ме склони. Четрдесет година служим, а милост све једна те једна....

Кућ-ин. А јел велика благостиња?

Јер-вна. По пет рубаља на годину и по пет шамара на дан. (Кућејкин и Цифиркин изводе је под руке).

Циф-ин. За столом ће мо израчунати, колико ти дохода за цијелу годину припада.

(Завјеса пада).

Ч И Н III.

Појава I.

Стародум и Правдин.

Прав. Тек што смо устали од стола, приђох к прозору, спазих ваша кола и не говорећи никоме ништа истрчах, да вас сретнем и загрлим од свег срца. Моје душевно поштовање према вама.....

Стар. Оно ми је драгоцјено, вјеруј ми.

Прав. Ваша наклоност к мени тијем више служи ми на част, што је не можете имати к другима, осим к таким.....

Стар. Као што си ти. Говорим без титула, јер са титулама нема искренности.

Прав. Ваше понашање.....

Стар. Многи га исмијевају. Ја то знам, ал нека. Отац ме је васпитао по ондашњем времену, а ја не нађох за потребно, да себе на ново васпитам. Служио је Петру великом. Тада се једном човјеку говорило: *ши*, а не *ви*; онда још нијесу умјели на толико да заразе људе, да сваки броји себе за млоге. Ал зато данас многи једнога не вриједе. Мој отац при двору Петра великог...

Прав. А ја сам слушао, да је он у војној служби.

Стар. У оно су доба придворни били војници, ал војници нијесу били придворни. Отац ме је васпитао за ондашње доба што се најбоље могло. Онда се мало имало начина за обучавање, а и нијесу још умјели, да туђом памећу набијају празне главе.

Прав. Заиста ондашње васпитање састојало се из неколико правила...

Стар. Из једног. Отац ми је вазда говорио: имај душу, имај срце, — па ћеш бити човјек у свако доба. На све је друго мода; на памет мода, на знање мода, као на украсе и дугмета.

Прав. Ви говорите истину. Право достојанство човјека, то је душа.

Стар. Без ње је јадно створење и најученија глава. (С чувством) Неук без душе то је звијер. Најмањи успјех наводи га на сваки преступ. Између оног шта чини и оног зашто чини он нема никаквих мјерила. Од такве сам баш животиње и дошао да ослободим...

Прав. Вашу сестричну. Знам она је овдје; хајдмо...

Стар. Стани. Срце ми још ври од иједна за недостојан поступак овдашњих домаћина. Останимо овдје неколико минута. Ја се држим правила: ништа не предузимати под првим утиском.

Прав. Мало их је који ће слѣдовати вашем правилу.

Стар. Томе су ме научила искуства мог живота. О, да сам раније уміо владати собом, ја би и до данас служио отачаству.

Прав. Како то? Догађаји с таким човјеком као што сте ви морају сваког интересовати. Јако ће те ме задужити ако ми испричате....

Стар. Ја их ни од ког не кријем: зато да други у оваком положају буду паметнији од мене. Пошто сам ступио у војну службу, упознао сам се с младим графом, чије име мрзим и да споменем. Он је био млађи од мене по служби. Син случајног оца, васпитан у великом свијету; а имао је особиту прилику да се научи ономе, што још није улазило у наше васпитање. Употребљив сам све силе, да задобијем његово пријатељство, да би у додире с њиме допунио недостатке мога васпитања. Баш у то доба, кад се утврђаваше наша узајамна

дружба, дознадосмо, да је објављен рат. Ја полетих к њему, загрлих га радосно говорећи: „Драги графе, ево прилике да се одликујемо. Хајмо одма у редове, да заслужимо племство, које смо добили по рођењу“. Наједанпут се он јако намршти, ладно ме загрли: „Срећан ти пут,“ рече ми, „а ја се надам, да се отац неће хтјети самном да растане.“ Не може се ни с чим сравнити презрење, које осјетих према њему у исти мах. Ту сам спазио, да међу случајним од протекције људима и људима достојним има по неки пут огромна разлика; да се у великом свијету сријетају врло ништаве душе и да веома изобразени човек може бити велики подлац.

Прав. То је света истина.

Стар. Њега оставих а ја похита тамо, куда ме је звала дужност. Имао сам много прилика да се одликујем. Моје ране могу послужити за доказ, да их нијесам пропустио. Добро мњење начелника и војске о мени било ми је висока награда за службу. Наједанпут добијем вијест, да је граф, пређашњи мој познаник, о коме сам се гнушао и да помислим, произведен у чин, а ја обиђен — ја, који тада лежах у тешкој болести од ране! Ова ми је неправда растргла срце, и ја одмах дадох оставку.

Прав. Па шта је друго требало чинити?

Стар. Требало се размислити. Нијесам умيو уздржати први покрет мог раздраженог самољубља. Ватреност ми не даде, да размислим, да се прави самољубиви човек отима за дјела, а не за чинове; да се чиновни често измољавају, а право поштовање мора се заслужити; да је много поштеније бити изостављеним без кривице, него награђеним без заслуге.

Прав. А зар се племићу баш ни у каквој прилици не допушта да да оставку?

Стар. У једној само: кад је потпуно увјерен, да његова служба не приноси отацтву корист. А! онда да.

Прав. Ви опредјељујете праву дужност племића.

Стар. Пошто сам дао оставку, одем у Петроград. Тамо ме ћорави случај занесе на такво мјесто, о коме нигда ни снијевао нијесам.

Прав. А куда?

Стар. У двор. Позвали су ме у двор. А? како ти о томе мислиш?

Прав. Па како вам се то мјесто учинило?

Стар. Занимљиво. Прво ме је зачуло то, што у том мјесту готово нико не иде правим путем, него сви обилазе, у надежди да ће тако прије стићи.

Прав. А кад обилазе, дал је широк пут?

Стар. Тако је широк да кад се двоје сретну не могу да се размину. Онда један другог сваљује и онај што је на ногама никад не диже онога што је на земљи.

Прав. Дакле ту самољубље.....

Стар. То није самољубље, него је себелубље. Ту само себе љубе и само се о себи брину. Само о истом часу мисле. Не можеш вјеровати: ја сам ту видио много људи, који ни у каквим тренутцима свога живоуа нијесу помишљали ни на своје претке ни на потомке.

Прав. А они заслужни људи, који при двору служе држави.....

Стар. О! они су дворани зато што су двору од користи, а други су што се од двора користе. Нијесам спадао међ прве а нијесам хтио ни међ друге.

Прав-ин. Разумије се, у двору вас нијесу познали?

Стар. За мене још боље. Ја сам се извукао на вријеме; иначе би ме истурили једним или другим начином.

Прав. Каквим?

Стар. Из двора испраћају, драги мој, на два начина: или се на тебе наљуте, или тебе наљуте. Ја нисам дочеко ни једно, ни друго; рјешо сам, да је боље живјети у својој кући, него у туђем предсобљу.

Прав. И тако, ви сте изашли из двора без ништа? (отвара своју бурмутицу).

Стар. (узима бурмут од Правдина): Како, без ништа? Бурмутица кошта пет стотина рубаља. Дошли су код трговца двојица. Један је платио и донио кући бурмутицу; други је дошао без ње. Зар ти мислиш, да је други дошо кући без ништа? Вараш се. Он је дошо са својих недирнутих петстотина рубаља. Ја сам отишо из двора без села, без ленте, без чинова, ал моје сам донио кући не дирнуто: моју душу, моју част, моја правила.

Прав. Људе с вашим правилима не треба одпуштати, него призивати к двору.

Штар. Призивати! А зашто?

Прчв. Зато, зашто призивају љекара к болеснику.

Штар. Драги мој, вараш се. Узалуд је звати љекара к неизлечимом болеснику; ту љекар не може помоћи, већ да се сам зарази.

Појава 2.

Исти и Софија.

Соф. (к Правдину) Не могу више да издржим њихову грају!

Штар. (за се). Ево црте лица њене мајке. Ево моје Софије!

Соф. (гледајући Стародума) Боже мој! он ме назва! Срце ме моје не вара...

Штар. (загрли је). Не! Ти си кћи моје сестре, кћи срца мога.

Соф. (баци му се у наручја). Ујко! ја сам ван себе од радости.

Штар. Мила Софија! Дознао сам у Москви, да живиш овђе против воље. Мени је шесет година. Често ми се дешавало да будем раздражен, но и да будем задовољан са собом. Ништа ми није тако трзало срце, као невиност у мрежи лукавства, нигда нијесам бивао тако задовољан са собом, као кад ми се дешавало да истргнем жртву из руку порока.

Прав. Колико је пријатно бити томе ма и свједоком!

Соф. Ујко, ваша доброта спрам мене...

Штар. Ти знаш да ме само ти вежеш к животу. Ти треба да си утјеха моје старости, а моје бриге — твоја срећа. Пошто сам дао оставку, положио сам темељ твоме васпитању; али твоје благостање не могах иначе основати, него разлуком с твојом мајком и с тобом.

Соф. Ваше нас је отсуство неисказано огорчавало.

Штар. (к Правдину) Да би осигурао њен живот, рјешо сам да се удалим за неколико година у ону земљу, гдје се новци добијају без да се за њи даје савјест, без подлог улагивања, без грабљења отаџбини; гдје новце ишту од саме земље, која је правичнија од људи — она не зна да разликује лица, него плаћа издашно и сигурно само труд.

Прав. Како што сам слушао, ви сте се могли обогатити много више.

Штар. А нашто ће ми?

Прав. Да будете богат као други.

Штар. Богат! А ко је богат? А знаш ли ти да је мало цијеле Сибирије за прећеране жеље једног човјека? Драги мој, све зависи од уображења. Иди за природом — никад нећеш бити сиромас; иди за људским жељама — нигда богат бит нећеш!

Соф. Ујко! Какву ви истину говорите!

Штар. Ја сам толико заслужио, да се не морамо обазирати при твојој удаји на сиромашно стање достојног младожење.

Соф. Вазда ће ваша воља бити мојим законом.

Прав. Ал пошто је удате, неби било излишно да оставите и дјеци.....

Штар. Дјеци? Остављати богатство дјеци! и не помишљам. Ако буду паметни, могу бити и без њега, а глупом сину богатство не помаже. Виђао сам ја младиће са златним хаљинама, али са гвозденом главом. Не, мој пријатељу! готов новац — није готова заслуга. Златан звекан ипак је звекан.

Прав. При свем том ми видимо, да новац често води к чиновима, чиновни к знатности, а знатним се одаје поштовање.

Штар. Поштовање! Само за једним поштовањем треба да жуди човјек — то је душевно; а душевног је поштовања достојан само онај, који је заслужио чинове без новаца, а знатност без чиновова.

Прав. Ваш је закључак не опровржим.

Штар. О! каква је то граја?

Појава 3.

Исти, г-ђа Простакова, Скотинин и Милон.

Милон (разводи г-ђу Простакову са Скотининим).

Г-ђа Пр-ва. Пусти! пусти, господине! пусти само да му се дочепам њушке...

Мил. Не дам, госпођо, извинићеш!

Ск. (у љугини поправља бароку): Окани ме се, сестро! Ако дође ствар до боја, зло ћеш проћи.

Мил. (г-ђи Простаковој): И ви сте заборавили, да вам је он брат!

Г-ђа Пр-ва. Јао, људи, у срце ме је дирнуо, пусти да се бијемо!

Мил. (Скотинину): Зар вам она није сестра?

Ск. Не ћу гријех да кријем, једног смо соја; ал видиш како се расцикала.

Сшар (не може да се уздржи од смијеха, к Правдину): Бојао сам се да се не наљутим, а сад ме смијех обузима.

Г-ђа Пр-ва. Кога то? Над ким? Од куд се овај нађе?

Сшар. Не мој се ердити, госпо; од рођења нијесам ништа смјешније видио.

Ск. (ватајући се за врат). Кома је смијешно, а мени није.

Мил. Да вас није ударила?

Ск. Лице сам заслањао обадвијема, а она ме дочепа за врат...

Прав. И јако?

Ск. У врат ми је забола нокте. (За вријеме следећег разговора Софија очима показује Милону, да је Стародум пред њима. Милон је разумије).

Г-ђа Пр-ва. Забола!... Не, браца, моли се Богу за господина официра; да не бјеше њега, много би се ти од мене завлачило. Сина не дам; оцу рођеног не би опростила. (Стародуму). Ту, господине, нема ништа смијешног, опрости. (За ким материјско срце. Је ли ико чуо, да кучка издаштенад своју? А ти си изволио доћи, нити знаш код кога, ни које.

Сшар. (показује на Софију). Дошао к њој ујак њен Стародум.

Г-ђа Пр-ва. (збуњено и уплашено). Како! то си ти, мајко моја! госте наш драгоцјени! Ах, ја несретна будала! Та зар се тако дочекује отац рођени, на кога је сва надежда, који нам је као зеница у оку. Рођени! опрости ми: ја сам луда. Не могу к себи да дођем. Ђе је муж? Ђе је син? као да си у пусту кућу дошао. Казна божија! Сви су полудили. Ђевојко, ђевојко, ђевојчуро!

Ск. (за се) А ха! тако, то ли је ујак...

Појава 4.

Исти и Јеремијевна.

Јер. Шта заповијешаш?

Г-ђа Пр-ва. А зар си ти ђевојка, кучко од кучке! Зар у мом дому осим твоје мреке њушке нема слушкиња? Палашка ђе је?

Јер. Разбољела се, госпо, лижи од јутрос.

Г-ђа Пр-ва. Лежи! Ах, она бештија! Лежи! ко да је благородна!

Јер. Такав је огањ споао, госпођо, да непрестано бунца.....

Г-ђа Пр-ва. Бунца, бештија! ко да ми је госпођа! Зови ми мужа, сина. Кажим им да смо, по милости божијој, дочекали ујка наше љубазне Соке; да нам је по милости божијој изволио доћи наш други отац. Хајде трчи, вуци се!

Сшар. Зашто толика граја, госпођо? По милости божијој ја вам нијесам родитељ; исто тако по милости божијој нијесам вам ни познаник.

Г-ђа Пр-ва. Твој ми изненадни долазак оте памет; дај да те бар лијено загрлим, добротвору наш!

Појава 5.

Исти. Простаков, Митрофан и Јеремијевна.

(За вријеме следећег разговора Стародума, Простаков и син изађоше из средњих врата и стадоше му за леђима. Отац је готов да га загрли чим до њега дође ред за син да приђе руци. Јеремијевна је стала у страну као укопана са скрштеним рукама избуљила очи на Стародума са рапском подобострашношћу.)

Сшар. (грли без воље г-ђу Простакову): Милост је сасвим сувишна, госпођо; и без ње би лако мого. (Пошто се ослободи из њених руку окрете се на другу страну ђе га Скотинин одма дочепа који је већ стаја са распростртим рукама.)

Сшар. У чије сам сад руке запао?

Ск. То сам ја, сестрин брат.

Сшар. (видећи још двојицу, нестрпљиво): А ко је још ово?

Пр. (грли га): Ја сам женин муж.

Митр. (лови руку): А ја мамин синчић.

Мил. (Правдину): Не ћу сад да се престављам.

Прав. (Милону): Наћи ћу прилику, да те послотије преставим.

Сшар. (не да руку Митрофану): Овај лови да љуби руку: види се да спремају у њему велику душу.

Г-ђа Пр. Говори, Митрофанушка, како

не би љубио твоју ручицу, ујко: ти си ми други отац.

Мишр. Како да ти ујко не љубим ручицу: ти си ми отац.... (к матери): Који бјеше?

Г-ђа Пр. Други.

Мишр. Други? — други отац, ујко.

Г-ђа Пр. Драги мој, па можда дијете своју срећу претсказује: та ваљда ће се смилovati Бог да и он одиста буде твојим сестрићем.

Ск. Е, да! а шта мени фали да будем сестрићем? Е! сестро!

Г-ђа Пр. Ја с тобом, брацо, нећу да се надлајавам. (Стародуму): Од како сам, мили мој, ни с ким се нијесам свађала. Така ми је нарав: не грди ме, ријечи ти прословити нећу. Нека, мислим се, Бог ће платити ономе ко мене јадну вријеђа.

Стар. Ја сам то спазио, госпо, чим се се на врата показала.

Прав. А ја сам већ три дана свједок њене доброте.

Стар. Е ја не могу тако дуго да имам ту забаву. Соко, душо моја, одма сјутра у јутро одлазим с тобом у Москву.

Г-ђа Пр. Ах за Бога, за што така љутина?

Пр-ов. За што немилост?

Г-ђа Пр. Како? зар ми да се растанемо са Соком, са нашим срдачним другом! Та ја ћу од туге да престанем јести.

Пр-ов. А ја сам већ ту погинуо, пропао.

Стар. Кад је ви тако волите, то морам да вас обрадујем: водим је у Москву, да је усрећим. Мени су представили њој за младожењу једног младића, врло достојног; за њега ћу је и удати.

Г-ђа Пр. Ах! уби ме!

Мил. Шта чујем!

Скоф. (изгледа поражена).

Ск. Ето ти сад!

Пр-ов. (пљесну рукама).

Мишр. Ето ти, на!

Јер. (тужно климну главом).

Прав. (показује огорчено удивљење).

Стар. (видећи да су сви поражени): Шта то значи? (Софији): Софија, душо моја, и ти ми изгледаш збуњена? Зар те је моја намјера огорчила? Ја ти замјењујем

оца. Вјеруј ми, да знам његова права. Она не иду даље него да одврате несретну склоност кћери; а избор достојног човјека зависи потпуно од њеног срца. Буди спокојна душо моја. Твој достојни тебе муж наћи ће у мени правог друга. Пођи за кога хоћеш. (Сви се развеселише).

Скоф. Ујко, немојте сумњати у моју послушност.

Мил. (за се): Човјек достојан поштовања!

Г-ђа Пр. (весело): То је отац! то вреди чути! пођи за кога хоћеш, само нека је човјек тебе достојан. Тако, мој пријатељу, тако. Ту само не треба младожење испустити из руку. Кад већ имаш пред очима племића: човјека младог, који је.....

Ск. Који је давно престао бити дјетом.....

Г-ђа Пр. Који ма и да није пребогат.....

Ск. А има добре свиње.

Г-ђа Пр. У добри час, па у пркву архангелску.

Ск. Нека је срећно весеље за ње мо и свадбицу.

Стар. Ваши су савјети безпристрасни, ја то видим.

Ск. Зар ћеш само то видити кад ме изближе упознаш. Овђе је видиш гунгула. Кроз један сахат доћи ћу к теби па ћемо и свршити посао. Да се не хвалим казаћу ти какав сам ја, таквих мало има. (Одлази).

Стар. То је права истина.

Г-ђа Пр. Не чудим се браци.

Стар. Он вам је брат?

Г-ђа Пр. Оче рођени: па и ја сам ти од Скотининих. Покојни бабо оженио се са покојном мамом; она је била по презимену *Прилодина*. Дјеце нас је било осамнајесторо; ал осим мене и браце сви, по вољи божјој помријеше: неке мртве из бање извукше; троје умријеше од млијека, које су јели из бакреног суда; двоје о васкрсу падоше са звонаре; а остали сами недоживише.

Стар. Видим какви су вам били родитељи.

Г-ђа Пр. Старински људи, мој оче! Није било ко данас. Нас ни чему ни су учили. Бивало је добри људи, приђу к

тати, ћерају га, моле га, да да макар брацу у школу — таман! Покојник се је бранио и ногама и рукама, царство му небеско! Кад викне: „Та проклећу дијете које нау-ми да од басурмана штогод научи; не био онај Скотинин који науми да се ма чему научи!“

Прав. Ал ви ипак учите вашег синчића које чему.

Г-ђа Прв. Данас је друго вријеме, мој драги. (Стародуму) Не жалимо посљедње мрве само да сина свему научимо. Мој Митрофанушка не устаје од књиге по двадесет и четири сахата. У мене је материнско срце: по неки пут ми га је жао, ал помислим: бар ће зато бити човјек куд и камо. Сад ће око зимњег светог Николе да му се испуни шеснајест година. Младожења за кога хоћеш, а још му учитељи долазе, не губи ни сахата, ево и сад двојица у предсобљу чекају. (Намигну Јеремијевој да их позове): А из Москве смо узели странца на шест година, и да га не би други примамили закључили смо контракт у полицији. Најмио се да га учи чему год хоћемо; а што се нас тиче — учи га чему сам умјеш. Ми смо испунили сав родитељски дужности. Њемца смо примили и плаћамо му трећину напријед. Од душе желим, господине, да се ти сам увјериш, шта је Митрофанушка научио.

Стар. У томе сам слаб судија, госпођо!

Г-ђа Пр. (спази Кућејкина и Цифиркина). Ево и учитељи! Зар ти ни сам рекла, да мој Митрофанушка нема мира ни дању ни ноћу. Хрђаво је хвалити своје дијете, ал зацијело ће бити сретна она којој је Бог судио, да му буде жена.

Прав. То је све лијепо. Ал опет не треба заборавити, госпођо, да је ваш гост из Москве дошо, и да му је одмор много нужнији него похвале вашег сина.

Стар. Признајем да би се радо одморио и од пута и од свега што сам видио и шта сам чуо.

Г-ђа Пр. Ах, оче слатки! све је готово; сама сам за тебе собу спремила.

Стар. Хвала! Соко, допрати ме.

Г-ђа Пр. А ми штаћемо, дозволи мој рођени, да те испратим и ја, и син и муж. Ми се сви обећавамо за твоје здравље пјешке у Кијево да одемо, само да нам је нашу ствар да удесимо.

Стар. (к Правдину). Па кад ћемо се видити? Доћи ћу овамо пошто се одморим.

Прав. Онда ћу имати част да вас овђе видим.

Стар. Од душе се радујем (видећи Милона, који му се клања, с поштовањем одговара му учтиво).

Г-ђа Пр. Изволите молимо. (Осим учитеља сви одлазе. Правдин и Милон на једну, остали на другу страну).

Појава 6.

Кућејкин и Цифиркин.

Кућ. Каква је ово ђаволштина! Од самог јутра не можеш да се разбереш. Овђе свако јутро процвјета и угине.

Циф. А ми војници цио живот тако проводимо. Рад не ради а од рада не бјежи. А ево шта је код нас зло, кад хрђаво ране, као што је овђе данас за ручак нестало провијанта.

Кућ. А мене да не умудри Бог, да зађем идући амо к нашој просвирници, взалкал би јако пес ко вечеру.

Циф. Овдашња су господа добри командири!

Кућ. Да ли си чуо, брале, какав је живот овдашњој чељади? И ако си ти служио, и ако си бивао на баталијама, „страх и трепет приидет на тја“.....

Циф. Ето ти сад! јесам ли чуо! та ја сам овђе виђао, да по три сахата на дан непрекидно иде паљба (уздахну). Авај мени! Туга ме обузима!

Кућ. Тешко мени грешному.

Циф. Шта уздану, Сидорићу?

Кућ. И в' тебје смјатесја сердце твоје, Пафнутићу?

Циф. Како да се не замислим! даде ми Бог ученика, господског синчића. Млатим се с њим већ трећа година, а три да изброји не умије.

Кућ. У томе смо једне среће. Четврту годину мучим свој живот и до овог часа осим старога новог редића не умије да проериче; а и старо мрља, Боже ми опрости, да га и ђаво не разбере.

Циф. А ко је крив? Чим он легиштер у шаке а шваба на врата. Одма оставља таблу, а мене изјуре.

Кућ. А овђе јел моја кривица? тек он

показаљку у руке а бусурман пред нама: њега поглади а мене напоље.

Циф. (ватрено). Та ја би дао уво одсјећи, само да овог бадавацију онако по солдатски поучим.

Куф. А мене ма сад ишамарај, само да ми је шију грешника намјестити.

Појава 7.

Исти, г-ђа Просшакова и Миширофан.

Г-ђа Пр. Док се он одмара, душо моја, ти поучи мало макар вида ради, само нек дође до његових ушију, како се ти трудиш, Митрофанушка.

Мишр. Добро, а послије?

Г-ђа Пр. А послије ћеш се и оженити.

Мишр. Чујеш, мама, ја ћу ти учинити љубав, поучићу; ал само да то буде последњи пут, и одма данас да буде престеновање.

Г-ђа Пр. Доћи ће час воље божије.

Мишр. Дошао је час моје воље: нећу да се учим, хоћу да се женим. Сама си ме намамила, себе криви. Ево си сам (Шифрин зарезује писаљку).

Г-ђа Пр. А ја ћу овдје да присједнем. Плетем ти кесу, сине мој! Да имаш ушто Сокине паре да мећеш.

Мишр. Де, дај таблу, гарнизонски пацове! Задај шта да пишем.

Циф. Ваше благородство изволи увјек без узрока да лаје.

Г-ђа Пр. (плетећи) Ах, Боже мој! већ не смије дијете ни да изгрди Пафнутића! Већ се и наљутио!

Циф. Шта имам да се љутим, ваше благородство, знате шта вели наша пословица: Пас лаје, вјетар носи.

Мишр. Дану задај старо, брже...

Циф. Све старо, ваше благородство. А са старим ће те цијелог вијека заостајати.

Г-ђа Пр. То се тебе не тиче, Пафнутићу. Мени је врло мило што Митрофанушка не воли да корача напријед. Са његовом памећу па још далеко да зађе, сачувај Боже!

Циф. Задатак: Изволио си на примјер ићи са мном путем; е, хајде да поведемо и Сидорића. Нашли смо нас троје...

Мишр. (пише) Троје.

Циф. На путу, опет напримјер, триста рубаља.

Мишр. (пише) Триста.

Циф. Ствар дође до дијелења. Дед нађи, колико ће сваки добити?

Мишр. (шапће рачунајући) Јадан пут три — три; један пут нула — нула; један пут...

Г-ђа Пр. Шта? шта до дијелења?

Мишр. Та да раздијелим тројици триста рубаља што смо нашли.

Г-ђа Пр. Лаже он, душо моја! кад нађеш новце немој ни с ким да дијелиш: Све себи узми. Митрофанушка, немој да примаш ту луду науку.

Мишр. Чујеш, Пафнутићу, задај други.

Циф. Пиши, ваше благородство. За учење плаћате ми на годину десет рубаља.

Мишр. Десет.

Циф. За сад истина немате зашто; ал кад би ти, господине, штогод од мене научно, не би било грехота и још десет да прибавите.

Мишр. (пише) Добро, добро, десет.

Циф. Колико би било на годину?

Мишр. (шапће рачунајући) Нула и нула; један и један... (замисли се).

Г-ђа Пр. Немој да се мучиш забадава, душо моја! Нећу му ни паре прибавити, а немам ни зашто, није таква наука; само се ти мучиш, а све, видим, забадава. Пара немаш — немаш шта да бројиш; пара има — избројаћемо лијепо и без Пафнутића.

Куф. Доста, бога ти, Пафнутићу; два сте задатка ријешили. Ваљда их неће провјеравати.

Мишр. Не бој се, брале. Мама се ту неће преварити. Хајд ти сад, Кућејкин, поучи ме јучерашњем.

Куф. (отвара часловац. Митрофан узимље показаљку) Почнимо благословја се. Читај замном с пажњом: Аз же јесм черв...

Мишр. Аз же јесм черв...

Куф. Черв, сиреч животиња, скот. Сиреч: аз јесм скот.

Мишр. Аз јесм скот.

Куф. (учитељским гласом) А не чело-вјек.

Мишр. (истим гласом) А не чело-вјек.

Куф. Понешеније чело-вјеков.

Митр. Понешеније челоџеков.

Кућ. И униже...

Појава 8.

Исти и Браљман.

Вр. Ај, ај, ај, ај, ај! Сад тек ја фитим! Они хоће та уцију тете! Мајко ти моја! сашали се нат сфој утроп, која дефет месецофа носио, — та се тако исрасим осмо шудо у сфет. Тај слобода офим проклети зликовцима, па ће от офакаф клафа скоро пањ та путе! Има веш и диспозицион и све.

Г-џа Пр. Истина, истина, Адам Адамићу! Митрофанушка, кад је учење тако опасно за твоју главу, ја мислим да оставиш.

Митр. А ја и поприје.

Кућ. (затвара часловац). Конеч и Богу слава!

Вр. Коспоја моја! Шта ти треба та ти је син како јесте, ал та тал Бох здравле; или син премудри тако та кашем, Аристотелис, ал у земља?

Г-џа Пр. Јао, шта ти говориш, Адам Адамићу! Он је и онако синоф хрџаво вечерао.

Вр. Па расуди, мој мајко, прецунио трцу — сло; а њекоф је клафа много слапије от трпо; сашувај Боже, та се он прецуни!

Г-џа Пр. Имаш право, Адам Адамићу! Ал шта да се ради! Не учено дијете да пође макар у исти Петроград рећи ће сви будала. Размложили су се данас сувише паметни: њих се ја бојим.

Вр. Шта та се боиш, мој мајко? Расуман ка шовек никад га неше тирнути, никад неше с њим спорити: а он нек се не меша с паметним људам па ше и пити плакоденствије Бошије.

Г-џа Пр. Ето како ти треба да живиш на свијету, Митрофанушка!

Митр. Ја и сам, мама, не волим паметне. Мени је увијек милији онај ко је као ја.

Вр. Сфој компанија, расуме се!

Г-џа Пр. Адам Адамићу, ал ће да је избереш?

Вр. Не тужи, мој мајка, не туши; таки као тфој траги син има на свет милиони, милиони. Како он та не избере сепе компанију.

Г-џа Пр. Не што ми је син, морам рећи да је младић оштар, окретан. —

Вр. А какаф пи пила та га ни су ишмушиле на ушење! Руска крамат! Арихметик! Ах, коспоти Боше мој! како му још туша сети у тел! Као та руско племић паш не моше афансират на свет пес да сна руски шитат и писат.

Кућ. (за се). Језик ти у муци отпао.

Вр. Као та су љути пре арихметик пили прави путали.

Циф. (за се). Пашћеш ми шака, избројаћу ти ребра.

Вр. Њему трепа снафати како да шифи у сфет. Ја снам сфет на памет; ја сам прошал крос сита и решета.

Г-џа Пр. Како ти да не знаш велики свијет, Адам Адамићу! Чега се ниси само у Петрограду нагледао.

Вр. Тоста, мој мајко, тоста. Ја сам уфек фолел гледај пуплика Тешавало се, о прасник скупе се у Катринхоф кола са коспота, а ја сфе клетам. Никат и не сиђем с кочијашког мјеста.

Г-џа Пр. С каквог кочијашког мјеста?

Вр. (за се). Ај! ај, ај, ај! Шта сам касао! (Јасно). Ти мајко, снаш та се уфек лепше от фисоко кледа; па ја се попнуо на познат каруце, па сел па клетал на велики сфет с кочијашкој места.

Г-џа Пр. Дабоме, да се боље види. Паметан човјек зна куд да се попне.

Вр. Фаш че драки син исто тако та се некако попне на свету и љуте та клета и сепе та се покаше. Јунак! (Митрофан се врти у мјесту). Прафо! Не моше на место та постој исто тифљо коњ пес усда. Отласи! форт! (Митрофан побјеже).

Г-џа Пр. (смјешећи се радосно) Дијете, бога ми, ма да је и младожења. Поћи ћу за њим, да не би како, ма и нехотице у игри наљутио госта.

Вр. Ити, мој мајко! Несташко! са њему нужно твој очи!

Г-џа Пр. Збогом, Адам Адамићу! (одлази).

Појава 9.

Браљман, Кућејкин и Цифиркин.

Циф. Ух наградо! (посмјева се).

Кућ. (посмјева се) Причта во јазичје!

Вр. Шта супе кесите, песопрасници?

Циф. (удари га по рамену) А што си се намрштио, швалска буљино!

Вр. Јао! јао! кфостена шапа!

Кућ. (удари га по рамену) Крапе проклети, шта си се 'избуљио?

Вр. (за се) Пропал ја. (јасно) Шта, фи се на мене момци истефате, јели?

Циф. Сам бадава лебац једеш, па и другима не даш ништа да раде.

Кућ. Уста твоја всегда глаголаша гордињу, нечестиви!

Вр. (повраћа се од страха) Како смејте фи неуштифо кофорити са ученом персона? Сат фичем на караул.

Циф. А ми ћемо ти салутирати: ја таблом...

Кућ. А ја часловцем...

Вр. Ја на коспоја вас тушим. (Цифиркин замахну таблом а Кућејкин часловцем).

Циф. Расцопажу ти главу на петоро.

Кућ. Зуби грешника сокрушу.

Вр. (бјежи).

Циф. Аха! окрену плећа.

Кућ. Направи, стопи своја окајани.

Вр. (на врагима). Шта, шта, пестије? Оти ме тирни.

Циф. Побјегао си! А ми би те научили памети.

Вр. Е, сат се ја не боји, не боји.

Кућ. Умако си много незакониче. Пошли их амо да се огледамо.

Вр. Са јетан нисте исашли на крај! Ех, прате, шта сте учинили.

Циф. Десеторицу ја сам да уништим.

Кућ. Во утрије избију всја грешнија земљи.

(Завјеса пада.)

(Свршиће се.)

Заједно.
Сви у једанпут вичу.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐEVIĆ
CRNOJEVIĆ

Ти си гвездо велике слободе,
Гвезда твоја јесу одвојена,
Не тиђу се вроне ни гаврани,
Већ соколи те лете облаку.

Ђ. М. Вучетић.

Тихо, зелено море к'о уље млитаво лежи,

Само лахорић га лаки по каткада дотакне њежно;

Дође до обале миле и љуби лагани п'јесак,

Носећи собом по зрнце, у море га дубоко скрива.

Плаво широко небо поносито сунцем се бани,

Своје лазурно лице у пучини огледа морској,
Регби да се смијеша, кад вјетрић покрене воду.

Над тим дубоким бездном поносито гора се диже,

Груди јој литице голе и крши са свијех страна,

Бурном пркоси вјетру и запреком стоји олуји;

Главу јој увијек љубе неизмјерни облаци црни;

Около главе јој свеђе стријеле се играју сјајне;

Па отом свјетлошћу трајном са оног грдног врхунца

Згаженом тужноме Српству у мраку трајном свијетли.

Ловћен зову то дивно и Србину пресвето ст'јење,

Њиме се понеси Србин та као и Косовом славним;

На њему црквицу кажу, у којој почива мирно,

Снијева вјечити санак неумрли владика пјесник.

Ловћене, вјечита горо, са тебе нек Србину сваком
Сијне сунашце жарко . . . . .

Ловћене, Србинска горо, и Србину најдраже легло,
Гојенче твојијех крша сад искрен поздрав ти шаље!
Под тобом поздравља шуме и потоке жубора милог,
Трудног те путника смири и даљни на пут га храбри;
Поздравља зелена поља, те убавог цвијета пуна
Сладе груди младића, а кити виле земаљске;
Пећине црне твоје, оранице богате плодом,
Вртове наранче густе, што миле скривају тајне;
Милог у лугу славуја, што путника путем весели;
Лавез вјернијех паса и гукање голуба милог!
Ловћене, вјечита горо, и Србину најдраже легло,
Гојенче твојијех крша сад искрени поздрав ти шаље!

У Загребу, 1889.

Миливој Србинић.

Зла маћеха

Приповијешка из црногорског животоша

Написао

Саво Ст. Радловић.

II.

Настала је већ друга година од Марицине смрти. Достина од пријатеља и сродника Вуковијех напомињу му да се жени. Он то одбијаше мислећи: — Довест какву алакуљу, — немоћ ми се погодити с браћом и снахама; разћерат ми ово двоје сирочади! — Готова брука; плунут ме љуђи! Па нашто ти живот! Но најбоље Ослонит се на вријеме — у њега је добра доста. А и свакајакo љепше је причекат; није но година прошла — мало више! Рећи ће и онда, кад се друге године оженим, да није сам учинио оно, што би требало према покојници! Она би мене више коротовала — неби се никад већ ни удавала. Вук са собом. —

— Није сам ти стио рећ пријед, највише ради ове ђеце, д'ако би се отела, јер су маћехе горе још од стрина, ако и: „Зло то а девет оно“! Сад те мој брате! савјетујем, да ти доведемо какво чељаде! — па, бит ће све што Бог да. — Ко ће угодит што је најбоље?! То не стоји под љуцкијем домањајем! — Њима је тумарат па каква винтура буде! У томе неко набаса на срећу

— неко на несрећу! — Рећи ће једном Пилета Вуку.

Ваистину старешина си кутњи, стоји ти виђет што иде у корист ње; није сам ти ништа преправио; — одврати Вук.

Старат ми се знам; но али ћу ја тражит али ти?

— Ја небих — но пријатељ — да није — Боже сачувај — тебе — одговори Вук.

— Па лијепо! Ја ћу се заузет. Радит ћемо договорно — па што да Бог!

Та намјера Вукове женидбе за тили час проћука се по племену. Млого цура племенска изпод свога стида бачаше умиљато своје око на младожењу — Вука! На неку можда и он! Ал' је бадава свијема; ствар је везана за Пилету.

Пошто он нађе пријатеља, бит ће Вук питан за чељаде, с којијем треба вјековат!

У то пронесе се глас о љепоти Крстиње — шћере Петра Илића с Граца. —

— Кућа Илића — кућа је пријатељска. Да је ђевојка и с реда нагиња бих јопет да се с пријатељимо — каи на овој граници међу два племена — опака; — кад би ме послушао брат. Кнез сам собом! —

Сјутра дан наређује се кнез Пилета негђе на пут. Неко је мишлио о његову путу овако, а неко онако. Нагађања пуна

торба. Крене — како ће на конак у Илића на Градац.

Пред ноћ је — и ево га више села; али је неизвјесан која су врата куће Петрове. Кад испаде пред-ањ на улицу, која вођаше право кући Илића — ђевојка префишћена у пасу; висока као копље бојно; дугобраста, црне косе, очих и већа. Пилета се загледа у младику, која пред њим стојаше; мјери је очима; и мисли: ово је она по народноме причању Крстиња; — па је запита за кућу Петрову.

Алакста цура ружно га погледа и грђе му одговори.

— Ајде ископу куће, која ћете под пријевјесом примити; рече у себи Пилета и пође даље улицом на врата Петрове куће, ће га — лијепо дочекају. Ту се Пилета увјерио, да је она ђевојка, што је срете, Крстиња за коју је душао. Пошто су се распитали за здравље, вечерају у пријатељском разговору. Али нити ко пита Пилету, што је дошао — нити он што говори. Скаменио се. Вријеме је од лијегања. Лијегају. У друге кокоте дигне се кнез и наређује се за пута.

— Што си подранио тако — кнеже? рече Петар.

— Итња ми је велика; морам до понаса бити дома по сваки начин, па без подранка не могу приспјет — него з Богом!

— Пођи з Богом и опрости на конак; кажуј љевше но ти је било; прифати Петар.

За цијеле три мјесеца не пита нико кнеза ће је био — па ни Вук. Једно јутро позове Вука к себи и каже му ће је био; што је мислио и како му се поса изјаловио. Вуку заигра срце кад Пилета спомене име Крстињино. Залуду му противу ње говораше. Само име њезино бијаше довољни покривач мана јој — пред Вуком!

— Па дадоше ли је? — Запита Вук.

— Није сам је ни искао, пошто виђех каква је. —

— Каква је; — а да није ја мним рогата, но ђевојка као остале; од кућића; па и ако се није поднијела у тај трен спрема путнику као што је требало!

— Од твога зла таман је моја половина; тако смо и у добро удионици; али се ти за ови поса више питаш, — јер чојек, оца, мајку, брата и сестру може од себе одбачит; жену — која постане шњим једна крв и месо — и, ће је среће — обоје на

једна плућа дишу — никад без бруке своје. Грехота је скудит ђевојку; и ја бих пријед сам себи здрав зуб из главе извадио но то учинио; али ту морао сам, почем је виђу као попор, у који ће се моја кућа у најкраће вријеме сурват! —

Да сам жна, да ћу је у души твојој наћ, као што је сада видим — пређе бих запрета руку у жеравицу; но оне двије три ријечи река о Крстињи. Али свакајак право није зло рећ — па у корист чију било, а не своју. — Ђе не поможе није чојек крив. Ја сам мњења, да на другу страну тражим снаху; сад ми кажи ти твоје — рече Пилета.

— Како видиш — изговори зајапреди Вук.

— Ја тун видим, ако ћу право рећ, двоје; једно: да си ти занешен Крстињиним именом и гласом; — и да би друга залуду имала љепоте колико и она а да попуни празнину, коју ћеш вјечно носит за њом, ако се твојом женом не назове; друго: — од шта ми се ни спаваћ не да — да с њом доводим оно, што кућу раскућом чини.

Јесам ли погодио прво? реци ми без стида. —

Немам рашта крит, — када си ми завирио у утробине; а за друго се чудим много, како то проучи на чело — у који трен — једнога ђевојачког чобанчета — прифати Вук.

— И опет ти кажем, да је твоја у томе претежнија — па сад како велиш?

— Ја велим, што сам ти пријед река; врати Вук гледајући пред собом.

— Па добро!... — Што мора бит — мора! — Није замотават. — Боље и рањен но мртав. Овамо се омразит брату а он свршит једнако — два су зла. — Кнез ће сам собом.

Да би загладио ствар, Пилета добровољно крене у прошњу снахе, и испроси је, па и свадбу уговоре.

Пилета крене су два рођака на углаву на Градац. Илићи их дивно дочекају.

По свршетку ручка зађене Пилета:

— Реци те ми, што ће те искат, да се тршава поса, јер, ни није чекања. —

У то се изведу пред кућу Илићи и договоре какав одговор да даду. — Врати се. —

— Ко је рад пријатељу, рад је себи, ако није тога — није ни пријатељства — рече Петар! — Што ни дате, ми ћемо јошет вама, па то чини једно исто више али мање дали! Мишлим да није прећерано да ни дате шест талијера? али говорте и ви паћемо се срест! —

— Шест талијера! лијепо си река пријатељу за обије банде — и баш ти нећемо писнут о томе; но кад можемо доћ за ђевојку? рече Пилета.

— У понећелник по Маломе-госпођинудне; тадер можемо бит азурни а пријед не. — Јели ви далеко?

— То је много чекања, но примакни ако мош'. —

— Да свршим веселе како треба немогу примаћ ни уре, — но ве молимо с капом у шаке, ако може бит тадер — на то ће Петар.

— Ђах доста воли, да мога бит дријед; али кад не може нека Бог поможе; било сретно — па је и тадер доста рано! А — колико ћу довест свата?

— Валај колико оћеш, кадри смо их дочекал с помоћу Божјом!

— Двадест и пет, немогу маће — јер неженем пасторка но Вука! — а ли много пријатељу?

— Није; — с толико доћи.

Пошто обије стране реку: „тако, тако, толико“ — и у свему се сагласе — приправе се Радуловићи за пут; изљубе се с пријатељима и поћу! —

Ово нема много до јесени; нема но три четири мјесеца; врућина јака треба да прохуји, па тек да наступе јесењи хладни дани; дани богати, — у које се сабира плод труда прољетњег и љетњег и тијем осигурају безпослени и одморни дани зимњи; вријеме женидбе и удадбе. — Свашто има своје најзгодније доба — па и то.

Дакле ево јесен, — наступа не патише!

Кнез Пилета сазивље сватове.

У суботу сви су сватови на испу код кнежеве куће; сви су припремни и хазурни за пут како и доликује да су сватови наређени, кад им је одит у друго племе; јер су свати све од браћтва по избор момци јунаци, све кућићи и племићи из свијех племена сусједнијех.

Па и другога среда да Пилета жени рођака али синовца свога би му доша, коме би по тици поручио — а не Вука, — који

је окићен врлинама јунаштва и поштења — чије име звечи не само у племену своме но и у сусједнијема! —

У понећелник сватови крену. Дочекају их Илићи као поправ љући. Доста пића и јестива, — свега — а добре воље највише! Кад дође вријеме изведу младу; даде јој род добру молитву и крену сватови с њом, испраћени виком и пуцњавом из пушака.

Пушка изнад Козоморја огласи долазак сватовски. У кнеза је већ све уређено и на своје мјесто за дочек. Кад сватови приспију под кућу кнежеву обори се плутун из пушака с обије стране, као да се двије војске сукобише. Пјева се и игра. По два и два заједно; по један иза гласа; опет жене своје танковзвучне пјесме. Неописано весеље и граја!

Пилета је припревио што треба за пира свега изобила. Убио три вола, двије краве јалове и заклао дванајест овнова; — вина пет а ракије два виједра! А што су сватови донијели: сваки по пециво, по погачу и двије груде — а неки, као Комани и Љешњани и по боцу ракије и пршут, — то је све сувише.

Тако просвадбују читаву нећељу дана; свд с пјесмом, играњем и пуцањем. — Кад се напуни нећеља, онда се разиду сватови, а ближићи и робани тек десети дан раскалабају се! — Остаде сама млада.

Неко је гледа као ступац крви; као да су у женском руху куга преобукла — па да ће омест, сву срећу кућну; а неко опет себе у стању вјечне среће — у башти рајској! . . . — Каква разлика! —

Колико гођ је кнез рђавштине код своје младе снахе назирао — деветнајест му пута више кажу жене.

На пасторчад луду гледа као и вук у kotaц на јагњад у мјесецу мају; гледа их рогом од главе. — То све лијепо виде сва чељад — али Вук не види.

Што би такво чуо од ђе кога за Крстињу, не обрће се на то; нити му заслијепљена страст даде вјероват. Њему је светије, кад се украде од кнеза, управит свој поглед на оно лијепо, божанско створење, које он држаше без мане! —

Видећи кнез, да се тако не може даље, ако се неби млада поправила — позове Вука, да га савјетује не били страхом наћера жену на боље понашање; а кад то неби

мога учинџет али неби стио, — онда му рече, да је љевше подијелит се, ако је и грдно почет нешто у племе те не чине други — доста назаднији. — Вук му се обећа, да ће жену поправит; и што се ње тицало буде, да ће кућа бит мирна!

То стане тако и не много. Али видећи Пилета да све иде на грђе, одбачи од себе с великом тугом Вука са женом; а лудога сирака Омера и Зорицу остави код себе. —

III.

Поћела ова бачи Вука у највише очајање и јако га разжалости; — сам увиди да је свему томе прави кривац Крстиња — коју је каи очи своје љубио; да је она узрок, те се тако сложна, наредна и богата кућа проспе; те је он (Вук) мора бити ода своје браће одбачен — и подијелити се с својијем породом — првом срећом: Омером и Зорицом!

Прво прољеће дошло је Вуку кукавно и жалосно. Половина земље остане му неузрађена, јалова, за испасишта комшинска! Инокоштина велика.

С тога се непрестано Крстиња ријечала с Вуком — корећи га, и што његова ћеца чине измет другоме — и говорећи му, да их узме од брата, јер има и дома ко да их рани! Вуку је то и саме било тешко, али претежније е их нема код кога довести дома. Зна како се према њих понашала Крстиња док су још заједно били. — Но Крстиња успје.

Вук намисли да прифати Омера и Зорицу к себи — па нека буде што ће! И оде у Пилете.

— Добро јутро!

— Добра ти срећа Вуче! и добар доша — одговори Пилета!

Скоче снахе, целивају му руку, оставе струку и поставе столицу да сједе.

Вук је стојао зодалеко од куће старе, а нешто и велика инокоштина те није но ријетко долазио у Пилете. Ђеца су га се била ужељела, те чим га виде објесе се о њему; а Омер стане плакат.

Он ћецу узе на skut и пригрли их — па онда бризне у плач и он. Кнез то није чека до сад, но чим је рекла мала Зорица, која је тада сјељела на одру и забављала свога малог братучеда: „Ево тате, благо мени благици“ — удрише му сузе

низ лице. Свом чељађу, те се у кући де-сила бјеше, овлада плач.

На то Вук надода. Пилета га је ћешио; али за бадава. Јуначко се срце претворило у часу жалости доста више но што би то мога тијесни кланац учинити. Једва једном Пилети пође за руком.

Сједе па се разговарају.

Није чуда што је брат у брата доша; ко ће да га пита! А Вуку мука започети. Но није кућ-камо.

— Ја сам, Пилета, доша да водим ову ћецу онамо; нешто њихова жеља, а нешто и она проклетница те ми дух извади, да их доведем — нагна ме да то учиним — па нека бива што ће!

— Па лијепо! Ја бих рад био да си их има кућ повест и оно јутро, кад сте и ви двоје пошло. Она су твоја, на ружне ти их не може нико одузет, а на лијепе бих те молио, да још остану ођен, док би подрасла; сад требају чобана ка јагањци — а мене се чини, да ти имаш чему чобановат и да имаш десет рука. Ти жнаш, Вуче, да су ова ћеца мени о врату остала с аманатом покојне снахе; па који бих ја чојек био, кад би ову сирочад сјутра она анатемница престризала ка' док ојесмо заједно. — То неби ни ти чоче, допуштио рад мене а већ нека рад њих! Но нека, ка' што рекох, остану и даље с овом нашом ћецом док би штогођ ојачала и дако се Крстиња поправи. Нећеш ли овако — а ти како видиш да је најбоље учини. — Пилета ће тихо.

— Бих, брате! али сам ти каза, што ме нагони, да их приватим, па било што му драго — одговори Вук!

— Па добро! Оћели сад баш одит с тобом?

— Не да ми инокоштина додит више пута — ка' што знаш, — али како ми речеш, тако ћу и учинџет — рече Вук.

Кнез мислећи, ако их сад не поведе даће заборавит; — не-ли то, а оно се предомислит, само да ћеца код њега остану, рече:

— Ти можеш сад поћ дома, па ћеш доћ у петровске свеце, да се јопет поразговори-мо!....

— Ја оћу — одговори Вук.

Скочи, — пољуби двоје сирочади и горко заплаче! —

— З Богом оставајте!

— Ајде з Богом! — одврате у кућа-

ни; а Пилета узме Омера и Зорицу и стане их забављати од плача за оцем. —

Што иде брзо долази; ево и петровски свечеве. Зна Вук кад ће у Пилете; — ваља одит — да како: који ће ђаво трпљет да-ноноћно бруку и треску Крстињину.

Вук се упути — те у Пилете!... Није могло помоћи ништа, да их Вук не поведе; но на Павлов-дан с Вуком и с стрином Ђурђом, пођу ђеца кући оца свога.

Тамо их Крстиња дочека претворно, а највише ради јетрве, с којом се нешто љевше од друге чељади кнежеве држала; али ни опет се не може рећ при доласку у очину кућу послије године и више неки мјесец дана да су примјена матерински — него више маћехински. На лицу маћехином тешко да ћеш и кад виђет онијех њежнијех материнских осмејака пут пасторчета, — па она и најбољеија била. — Ох! како је сухопаран Маћехин пољубац!

IV.

Ђурђа пође дома; — ђеца остану на очинијем главњама и на њези маћехе — Крстиње.

Мали Омер отимао се да иде са стрином, но Вук узео га је на скупо и заваљао, говорећи му, да ће стрина још доћ брзо; а Крстиња га је гледала преко очке и мучикала га, да не фришти. Зорица је стојала мирно; нити је вољела одит са стрином, нит' остати ту. Било јој је све право; као да је знавала, да нит' је онамо мајку оставила нити овамо нашла!

Чим загрми ни гром не убије!... Неколико дана... па ево Крстиње као пријед у понашању према ђеци — пасторчадма.

То је чињело те су назадовала на уре!

Вук то види; и мало који дан је могао проћ да се с Крстињом не перчина. — За сваку његову она девет врће.

Како ђеци — горе још Вуку! —

Она је одила по радovima а пасторчад је остављала код Дејана и Милице — ђеце од свога срца — код куће. Но ма како ова дорањивала и ђецу и друго те им је рекла да пазе — карала их је, била и из куће изћеривала.

Тужна сирочад плакала су непрестано и заувјала по шуми даље од куће; па би Омер с једног крша, оклен се кућа могла

виђет, изгледао, е дали им оца с работе. Неких пута Вук се задржавао на радњи и пошто мркне — те су се ова приближивала кући страшећи се од мрака, па тек кад су оца пред кућу виђела — одила су к њему плачући, и пичећи као двије рудинске змије. Вук је с тога жену своју тукао, везао, замицао и што још од ње није радио!... —

Било је то у прољеће, кад јој Вук нареди, да ђецу остави код куће а она да на њиву подаље дође на радњу. Ова то и учини. Кад је било к ноћи, Крстиња дође кући, али има што виђет!

Омер мали носајући Дејана изпушти из рука, те се овај убије у чело. Дијете била облила крв, која је још врела, јер се то пред њеним доласком било само мало трефило. Ова ти дофати Омера — те по њему док се дијете упљоштило, па онда по Зорици!

Омер је стојао непомичан, — само је јечећи уздисао; а Зорица послије неколико ућеш се и дође код жалосног брата те га је звала; ал је Крстиња посла, да види иде ли јој тата.

Кад је чула да још не иде, рече јој: — ајде и гледај све док дође, а кад га видиш прео велике долине — бољ' да ми кажеш. Црно дијете тако и учини.

Кад је Зорица рекла изнад куће: „Стрина! ево тате“ — она је скочила, те смлатила граном и Дејана и Милицу — и запријети свијема, да некажу што је Омеру било; него да ће она.

— Добро вече — назове Вук; но то му није имао ко прифатит. Крстиња се успухала по кући да забашури ствар; — ђеца су плакала.

— Што је ђеци? запита Вук.

— Ево видиш што је; данас низ те греде попадала и поломила се сва; Омер ка да неће ни скапулат; Дејан разбио главу; а ове се ђевојке усцикале и препале. Да нијесам пријед дошла, сва ћаху поцркат од плача и фриске! — Просјекомани Крстиња, намргођена трчкарајући по кући.

— Па женска главо, што лијепо не кажеш, — па да је свако мртво било — но сјечаш ка нас из жежеља — ноћас ти га поганац ошеста!

То рече осуђено Вук и узме Омера, који му се тек трећи пут озвао, и то као кроз ржану сламку.

— А што ти је било? запита Вук.

— Мени . . . . ништа!

— А да што те боли?

— „Све!“ —

На то ће мала Зорица:

— Тата! убила га јестрина прутом по глави, по рука, по нога и свукудијен!

Отада између Вука и Кретиње још црње живљење наступи него икад прије.

Ђеца су бјегала много и много пута у стрица Пилете, но одма су их прихваћали и још црње шњима поступали, него пријед. То је доста учињело те је и Вук на њих омрзнуо!

Тако су још више бјегала у тетака, другијех стричева и куд било. Било их је бадава вртат и зором и молбом. Није су од њих били сигурни ни оставит их у кући, нит' послати за бравима — без нагледања.

Нит' су се имала рашта молит ни бит; учити ни присиљавати на уредност.

Права звјерад постала су, без бојазне од ноћи и мрака! —

Вук је тек сад постао прави несретњик!

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Из власти мора у мљетски затон.

Многима нашим читаоцима с очи, тако рећи, сврата кућних, нестале почетком октобра лојдов параброд *Arciduca Ferdinando Massimiliano*, путујући из Гружа пут Боке, кад је био већ близу, да мине Оштри рт. Излазили су три параброда, да га тражу, али су се враћали без усцјеха. Држало се, да је потунуо у сред морске пучине, и већ су сви листови великијех политичких средишта били обратили пажњу на тај догађај, и доносили брзојавна извјешћа о њему, у колико се на параброду налазио међу путницима и Његова Свјетлост, Књаз Петар Карађорђевић. На Цетињу пак није преставала жица телеграфска да ради са Котором, Тријешћем и Бечом, док не стиже трећи дан радосни глас, да се изгу-

бљени параброд нашао у једном мљетскоме затону.

О томе примили смо шљедећи извјештај од једнога путника са параброда, који је толико страдао:

„Кад изађемо из тихога и чаробнога залива Грушкога, нађосмо јако узрујано море и јаки јужни вјетар, дакле нама противан; параброд је чинио од 7½ до 8 миља на уру, мјесто што је имао чинити 10 миља. Кад смо били према *Цавшашу*, нађосмо мање и вјетра и мора, и већ је параброд могао боље одити. Али у три сата ипо баш према *Маломе Молуншу*, 6 миља далеко од Оштрог рта пуче нешто у макини и кола стадоше. На заповијед на мосту био је други капетан *Шширо Томановић*, који, чувши неку треску у макини, сађе доље да види, што би. Кад му је први макинист казао, да је пукла осовина (*asse principale di mezzo*) и да већ не може макина служити, даде тај час наредбу *Срманошу*, да да све крмило на десну страну, да се брод обрати од краја пут отворенога мора; и у исто доба нареди, да се сва једра отворе. Али пошто су једра у саразмјеру према броду била мала, а мало их је и било. брод их није ни осјетио, него остаде носом (провом) обрнут пут италијанске обале у апсолутној власти мора узрујаног и јаког вјетра. У исти час барјацима објавило се тврђави на Оштром рту, у ком смо положају, али ми нијесмо могли видјети њихова одговора. Срећа што нас је некаква струја одаљила од краја, и што дуваше једнако чисти југ (*silocco*), јер да је мало више вјетар владао од запада, у брзо нас шћаше бацити на крај, гдје се не шћаше моћи нико спасти због кршовите обале,

коју туда чине неприступне *Конавоске стијене*. Књаз Петар Карађорђевић, који је такођер с нама путовао, како му је море удило, наодио се у једној кабини на крову, и одма је био од капетана извијешћен о догађају, као што је био редовно извијешћиван и даље о свему, што се на броду збива, и у ком се стању брод налази. И збиља ми смо као у руци држали, да ће нам доћи помоћ из Боке, гдје вазда има по који пароброд и лојдов и ратни. Осим што смо за виђела барјацима помоћ тражили, тек се смркло, ми смо истакли на главну катарку три црвена ферала, што је значило, да се брод не може по себи управљати него да је у власти бијеснећег мора и вјетра. Па опет осим тога, ми смо са катарке пуштавали кад и кад по једну ракету, али на жалост није их било више од шест и неколико бенгалских ватара. Кад је не стало ракета, палила се ступа навапшена петролеумом са катарке. Све се то чинило, да нас помоћ очекивана издаљега види, јер је била ноћ не само црна него и магловита. У томе очекивању провела се ноћ ужасна. Сви без разлике остасмо на ногама. Видећи у зору да смо далеко од краја, а стојећи брод све једнако боком окренут на вјетар, стадосмо се мучити да га окренемо пут Мљетског Канала. Ту су се употребили сви начини, што поморски занат учи; и ту су се без разлике сви капетани као мрнари мучили. Највише смо се уздали, да ће помоћи ако по крми спуштимо у море дебеле гумине, не били се тако крма мало задржала, а прова окренула низ вјетар, како би брод стао правилно напријед

одити помоћу оно мало једара, те тако се и крмилом стао управљати. Али све наше муке биле су узалудње. Брод је остао у власти мора и вјетра, како је на први мах остануо. Што више, сада почиње права опасност. У 7 сати ми видимо да нас море и вјетар тиска све више крају и да пријети нас бацити на јужни рт острва Мљета (*Punta Gruj*). Тада се обатало то маневрисање, па се стало заузимати, како ћемо се од краја удаљити; и око 8 сати срећно нам пође за руком та маневра, тако да смо у уторник у подне били 5 миља далеко од Мљета. Вјетар је био почео јачати, и ми осим обичнијех једара надостависмо још друга, употребљавајући тенде, оне засторе, којима се брод од сунчане жеге брани. Брод стаде по мало напријед одити; већ је био почео 2 миља на уру чинити; и тако смо могли почети ми бродом по мало владати, и из власти мора га отимати. Опасност, која нам је пријетила, тијем смо избјегли; а опасност је била та, да нас море разбије на кршевиту обалу мљетску, и тек, ко се може поуздати у пливање, да се отме бијеснећим валовима. У тој опасности Књазу Петру стављен је био на расположење чун, да се у часу бродолома са вјештијем возарима покуша на сухо извести. Али је Његова Свјетлост као добар пливач претпостављао препоручити себе својим мишићима и једном салваомину. *) Но што да раде они путници, који нијесу имали да мисле само за свој живот, него још за живот својих. Ту је било читавијех породица, међу њима један капетан војнички, Србин из Глине, са женом, дјецом и сестром!

*) Велики колач, што не може потонути, који се утопљенику баца, да се у њему спасе.

То је стање било ужасно, кано ти, што се рече, кад се гледа смрт очима. Када пак стаде брод да слуша крмило, наста весеље не описано, као да смо улегли у луку спасења. Но још смо далеко од ње били! Приближујући се ноћ, која пријећаше, да ће бити са свијем грдна, јер бијаше к вечеру вјетар јачи запалио, први капетан сазва савјет, да се одлучи, шта да се ради, и како ноћ да се дочека. Пошто смо били већ запали између острва, би одлучено, да се усидримо под сјеверни рт Мљета, тако звани *Ласшовски рт*, тек дођемо мало у заклон од мора бијеснећег; друго нијесмо могли ништа у онијем тешким приликама. На 4 $\frac{1}{2}$ усидрили смо се ту у 40 метара дубине, пошто смо највише великом муком каићем одили измјерити и извидити дно, да нема туда каквијех крми испод морске површине, јер то није било пренисано мјесто, гдје се усидрити може. Тако и ту нијесмо били без опасности, али је вазда боље било неголи плутати по онаквој ноћи између острва, не могући још како треба владати с бродом. Особито нам је ту пријетила опасност ако се вјетар промијени. У томе случају могли смо ту и брод и животе наше изгубити. Послије по ноћи поче се вријеме поправљати, и у сриједу у јутро на 6 $\frac{1}{2}$ угледасмо један параброд. То је био *Јонио*, који је одио из Котора у редовној линији пут Тријешћа. Кад нас опази, окрену пут нас и на 7 $\frac{1}{2}$ већ нас је био почео потезати пут Корчуле, гдје смо стигли на уру ипо, великим весељем дочекали. Случајно на „Јунију“ путовала је Пезино Височанство Књагиња Даринка Данилова са својом кћерком,

Свијетлом Књагињицом Олгом из Бара пут Млетака“.

Тако Мљет заузимље у нашој историји мјесто као пристаниште, у ком се спасао од власти мора брод, на ком је био *Књаз Петар Карађорђевић*; а већ је по неким историцима Мљет познат у историји, као острво, на ком се спасао *Св. Апостол Паво*; дочим други тврде, да није на Мљет него на Малту. Ево што о томе пише учени Инглеz F. G. Jackson у своме дјелу *Dalmatia the Quarnero und Istria*: „К сунчеву заходу ми смо путовали обалом стрмог и кршевитог острва, чије име, ако ништа, разбуди у нама живо интересовање — *Мљет*, древна *Мелиша*, мјесто по некијема гдје се спасао Св. Паво. Ова теорија није без основа, и бар је толико стара колико времена Константина Порфиогенита, који то тврди као ствар извјесну.*) Мјештани не сумњају о тој истини, и они ви показују луку св. Павла, као што чине они на Малти. То мјесто ми је описао један поморски капетан, који га је добро познавао, као луку затворену, окружену ниским брежуљцима, у коју се улази кроз уски тијеснац на страни изнутра. Ови улазак много је плитак да може ући унутра велики брод, и сваки величине онога, што је носио св. Павла, мора се насукати, кад би хтио унутра уљести. Један свештеник из Дубровника, што је с нама путовао, да потврди, да је ово она права *Мелиша* из историје св. Луке, рече, да на острво Мљету има отрованијех змија, дочим их нема по околним острвима. Какогод било, кад је сунце зашло иза острва, указују-

*) Он спомиње Мљет као острв, који припада Србима Поганије, то јест Неретљанима.

ћи нам црни зубчasti хрбат према пламтећем небу, договорисмо се, да те ноћи заборавимо, да има још један острв, који хоће да је отаџбина онијех варварских народа, који су тако гостопримно дочекали великога Апостола“.*)

Према Корчули пружа се полуострв Пељешац, који се држи при сухој земљи уском и ниском превлаком, која чини да Пељешац није прави острв. Ова превлака дијели залив неретвански од стонскога, и овдје је било гњијездо онијех Срба, што су својим бродовљем владали на јадранском мору тако, да су у десетом вијеку ударили порез млетачкој републици на бродарње по њему, и с њом се за дуго отимали о господство на истом мору.

Иза Пељешца слиједи одма *Мљет*, *Шипањ*, *Лопуд* и *Коломет*, што су се у старини звали *Елафишес* (Јеленови); а неки тврде, да је међу овијема био и онај *Калмисин* чаробни острв.

Ови су острви одма до грушког залива, дакле у мору старе дубровачке републике. Него је врло неопредјељен још положај Мљета према републици и према српским владаоцима за доба Неманића. Из тијех замршенијех односа *Мајков* ово изводи: „*Стефан* се првовјенчани, дајући Мљет Бенедиктинцима, није одрекао врховнога права нањ. Управо тако и Душан и Урош без икакве сумње држаше себе за врховне господаре од тога острва. А Дубровчани уживаше то острво, или управо хранише се с њега, па по свој прилици и плаћаше за то данак српским владаоцима.... Још једном кажем, до смрти Уроша V нијесу могли дубровчани владати Мљетом, него су га само

*) *Supplemento al N-ro 1. A. 1889 del „Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata“.*

уживали узимајући с њега корист и управљајући с њим; а врховна власт свагда је била у царева српских, ако ће бити и по имену.“**)

Године 1357 10 Априла Цар Урош V, дакле пошљедњи Неманић, даје Мљет „вјернијем, угоднијем, љубазнијем и кућнијем властелима и кнезовима својега царства“, по имену *Басету Баринчелу Биволичкију* и *Трипету Миховићу Букићу*. „Ову је милост учинио Цар у Скопљу 10 Априла 1357 године па отишао у љетниковац Призрен, одакле напише писмо кнезу и властели града Дубровника, у коме их (од 24 Априла исте године) моли, као своје „срдачне и љубљене пријатеље“, говорећи: „Да ми бљудете Басету и Трипету и да им помажете, о чему би они вас замолили“. Оволико заузимање једнога Цара за Басету и друга му јасно свједоче, да су они учинили неке велике услуге Цару Урошу још прије него ли се он вјенчао на царство. Да ли они спадају у број оних 20 младића, које је Душан био довео своје двору, да у њином друштву одрасте његов син, то не знамо, јер се вели, да су они његови властелини.“**)

Толико о прошлости Мљета.

Из Америке.

Срби који живе преко океана с разнијех мјеста обраћају се често преко кога познаника на Цетињу с молбом, да им Њег. Височ. Књаз Никола пошље на дар своја пјесничка дјела; и њихове се молбе вазда милостиво испуњају.

*) Историја српскога народа. Написао А. Мајков. Превод Ђ. Даничића. Друго издање. Стр. 204 и 205.

***) Проф. П. Срећковић, Браство II, ст. 136.

Овијех дана примили смо из Фрезна у Калифорнији ушљед тога од г. Стисва Н. Митровића „Израз захвалности Њ. В. Књазу Николи“ у стиховима, с молбом, да га штампамо, ако је за штампу. Нама је веома жао што му ову жељу не можемо испунити. Пјесма је лијепа, и коме год смо је прочитали, свакоме је мила била. Али се у њој таквијем заносом опијева Његово Вишочанство, наш Господар, да нас је страх, да се не би помислило, да је из ласкања штампамо. Ипак да се види, какав дух у њој вије, и каквијем звучнијем десетерцом тече, ми ево вадино из ње оно мјесто, гдје се карактеришу „Балканска Царица“ и „Абенсераж“, па свршетак саме пјесме:

Ти нам посла „Балканску Царицу“,
 Ће виђесмо Станка и Даницу,
 Иван-бега и Перуна књаза,
 Ту нам, Књаже, и за Млетке каза,
 Па за Стамбул и римску курију,
 Престави нам Зећку Србадију,
 Родољубље, љубав и јунаштво,
 Вјеру тврду, њено постојанство,
 Прави морал, понос и поштење,
 Наду, чежњу за славом борење.
 Па нам посла и „Абенсеража“
 Прави наук, пун јуначког дража,
 Права слика части и поштења
 Мавринскога рода из времена,
 Кастиљанска мекост карактера,
 Дивна Шпањска и тврда њој вјера,
 Чар, милине и призоре дивне
 У Арапске и Шпањске равнине;
 Па и нек је по Шатобријану,
 Кад се српски чита на тенану.
 Хвала Књаже, мили Господару,
 На твојему лијепоме дару,
 Што нам посла за спомену амо,
 У туђини који пребивамо.
 Имаде нас Срба пет хиљада,
 Чак овамо, ће правица влада;
 Ће слободе уживамо праве
 У закриље Сајунне Државе.

— — — — —
 До виђења у срећна времена
 Остајемо твоја чеда вјерна,
 Сви готови у ватру и воду
 За обрану Српства и слободу!

* * *

Од другогa Србина из Чикага, г. Крста М. Говчевића, примили смо писмо ове садржине:

„Замољен сам од искрене браће Чеха — особито од уредника њиних новина — да вам препоручим, да њихову молбу испуните, те да израдите код Њ. В. омиљеног Књаза и Господара, да им буде дозвољено

престављати „Балканску Царицу“ на чешком језику, која је изврсно преведена, на што ја Вам могу јамчити. Ја сам им дјело позајмио и превод видио. Овђе је преко 50.000 Чеха а близу 100.000 Пољака; нас Срба, Руса, и Хрвата мало је, али сваки радо очекује кад ће се престављати „Балканска Царица“ на славенском језику у новој славенској Москви, јер смо ми Славени од свију народности у огромној већини у Чикагу!

„Ирцу и рођеном Американцу спомени Црну Гору, пак те више љуби за вијека, јер и они љубе слободу. Невјероватно је како рођени Американец љуби Славенство а особито Црну Гору и Књаза Николу, чиме се ми сви Срби у Америци дичимо и поносиме. На даље о Славенима не треба Вам писати, само ћу толико додати: пошто се науживају златне слободе у Америци, сваки гледа носити своје мисли у лицу Књаза Николе“.

Све су ово радосни докази, прво, да наша браћа, која се сале преко океана у туђину, не само да се не однарођују, него се још усавршавају у свијести и љубави према своме огњишту; друго, да и људе од рада физичкога може заносити узвишено осјећање према своме народу и отачаству, и љубав према својој књизи.

Нашој браћи, који нам те лијепе доказе пружају из далеког свијета, „Нова Зета“ шиље искрени поздрав!

* * *

Новосадски „Браник“ баш овијех дана престави нам једнога младога Србина, који је у Америци добио име великога проналазача на пољу електрицитета и у опште физике.

Тај се Србин зове Никола Тесла, родом из Лике, из села Смиљане близу Госпића. „Отац му је био српско-православни свештеник Милутин Тесла, који је прије десет година умро у Госпићу као прото. Мати му је Бука рођ. Мандића, удовица узорита међу попадијама српским. Жива је, дакле дочекала је славу сина свога. Узгред буди речено, вриједна ова старица и ако не зна читати ни писати, знаде н. п. народнијех пјесама, из „Горског Вијенца“ и т. д. рецитирати читаве партије, што показује и њезину даровитост, јер то је она узгред некад чула па запамтила. Таланат

свој наслиједио је Никола и од оца и од матере, јер и Тесле и Мандићи на гласу су у Крајини са талента свога. Нижу реалку свршио је у Госпићу, вишу у Раковцу крај Карловца, а техничке науке у Грацу и Прагу — све као необичан ђак. По свршеним наукама ступи у једно електрично друштво у Пешти. Већ ту је показао свој прозалазачки дар, изумјевши неке поправке на телефону за ојачање гласа. На брзо пређе у службу електричном друштву у Паризу, одатле у Лондон, а из Лондона год. 1884 пређе у Америку, јер му се Јевропа чинила непогодна за изведење већ донде замишљенијех проналазака. Пошто су му неки Американци већ из Париза и Лондона пренијели били име у Америку, буде примљен одмах од славног *Едисона* у његов лабораторијум. Ту је радио око двије године, а онда раставши се с Едисоном у пријатељству, оснује свој лабораторијум и компанију под својим именом и сада с њоме ради.“

Да и овај Србин посред толиког успјеха није заборавио на свој род, да га једнако љуби као онај прости радник, посвједочно је најбоље ове јесени посјетивши своју постојану бину Лику и своју стару марку. Никола Тесла је недољиво симпатична личност. Осваја свакога с ким само часак стиче и прозбори. Да нема нешто мрких наусница, био би дјевојачког лика и изгледа, а у разговору и опхођењу сушта њежност и благородство. У разговору није то сухопарни стручњак физичар, него идеалиста, необично примчив за све племенито и узвишено. Он на памет знаде цијелу библиотеку из свјетске појезије. Све што је најљепше у енглеском, француском, талијанском, немачком, српском и хрватском пјесништву зна он на изуост. Дивио сам се слушајући како у шали и разговору рецитира Бајрона, Шекспира, Гетеа, Шилера, Леопардија, Мегуша, Бранка, Змаја и друге наше боље пјеснике. Необично висок, витак, али ипак при томе снажних костију, као и његови земљаци, који се никад испод Велебита ни мицали нијесу“. Тако нам га описује „Браников“ пријатељ.

Никола Тесла већ је добио неколико патената на његове проналаске, прво, разних мотора за трансмисију снаге у опште и трансформацију електрицитета; друго, о разним електричним машинама, лампама и регулацији; треће о термомагнетичном мо-

тору, који дјелује од магнетизма и топлине. О овим његовим проналасцима стручни листови американски и енглески говоре с највишом хвалом. У „Бранику“ су наведени разни уломци из некијех листова. Тако Вашингтонски *The Patent and Court Record* од 28 Септ. 1888 пише: „Г. Тесла заслужује потпун кредит на оно што је изradio. Он је произвео један мотор, кога су еминентни електричари прогласили неизведљив у пракси, и за који су држали, да би била лудорија о тој ствари и мозгати“; па даље: „Сигурно је један од најважних проналазака задњих година“. *Pittsburgh Press* од 21 Јула 1888 вели између осталог: „Г. Едисон и други еминентни електричари толико су пута изјавили, да је мотор са алтернативним струјама једна немогућност; али нови проналазак Теслин, пошто је темељито окушан, показао је, да се тај еминентни центилмен Едисон преварио“. Даље Њујорски *Electrical Review* од 12 Маја 1888 пише: „Директна консеквенција Теслина мотора у комерцијалној употреби од великог је замахаја, јер оператер таког мотора нема ништа више труда око надгледања него онај што подмазује какву осовину... Све у свему Г. Тесла може се честитати, што је продуцирао нешто особито ново у електричном свијету, као и за то, што се је довио до тога, да алтернативне струје практично употреби за трансмисију силе. Мотори су према извјесном механичком послу, за који су намијењени, врло спретни (малени), регулирају се апсолутно сами и у њима нема а ма баш никаквог електричног елемента, који би био подложен каквом механичком трошењу, и та околност само обиљежава ту серију проналазака као нешто са свим ново и оригинално, те је изглед, да ће овај нови принцип бити од великог уплива на апликацију алтернативних струја у практичним формама електричних мотора, и ми честитамо Г. Тесли на његову успјеху у томе правцу“.

Већ по овим наводима може се судити о имену, које је овај млади Србин тек у 33-ој години живота стекао.

Нека живи цијелом човјечанству на корист а Српству на част!

Њњизжевни преглед.

Лазар, трагедија у пет чинова, написао Милош Цвешкић. (Ова је књига награђена из књижевнога фонда *Илије М. Коларца*). I Издање. Биоград у штампарији краљевине Србије, 1889. Цијена 2 динара.

Ово је дјело написано за прошлу прославу косовске пестогодишњице и представљало се приликом исте прославе у краљевском биоградском позоришту са правијем успјехом; и моја је намјера, да га прикажем у изводу читаоцима *Н. Зете*.

Милош Обилић, родом од малијех властеличића, али витез, који је својим врлинама добио лијешо име, заљубио се у Вукосаву, кћерку кнеза Лазара, која се такођер у њега загледала; али и њена сестра Мара Бранковићка страстно потајно љуби Милоша, који то и не слутећ, доносиће јој поруку од Вука, да иде с дјецом у Приштину, моли је, да се заузме за њ пред оцем, да му даде Вукосаву. Ту Мара остаје од камена, па га одпушта срдито. Милош не може да схвати у Мари ову промјену према њему; и држећи да је погријешно пут, мисли одлазећи, како ће ову погрјешку поправити. А Мара остаје сама са гњевом својим и мржњом, премишљајући, коме да се освети, Вукосави или Милошу. Вук је пак, сумњајући у вјерност Марину, био поручио Мари, да иде за њим у Приштину, не били је ухватио у невјерству, те долази и ту Мару с Милошем застаје, пошто је скривен слушао иза стубова, њезин разговор са Милошем. И ту настаје општро препирање између мужа и жене; али кад је Вук разумио намјеру Милошеву, кога страшно мрзи, та његова мржња сусрете се са оном Марином, и умири их и сложи. Милош се уз то домислио. Он непосредно без оклијевања проси у родитеља руку Вукосавину, који му је радосно дају. У осмој појави Вук Бранковић и Ђурађ Балшић, зетови Лазареви, пред Лазарем препиру се около граница својих држава и кад је распра дошла до мача, да он пресуди, долази Милан и Иван гласом, да је дошао Муратов посланик, Јевренос бег, који жели, да што прије изађе пред Лазара, и тај глас прекида распру и завршује први чин.

Други чин почиње дугом појавом, у којој Лазар, Милица и Југ Богдан претре-

сају стање унутрашње српскога народа у очи велике буре, коју Мурат подизаше противу њега; па ту долазе опет Вук и Ђурађ, и Лазар прекида њихову размирицу на задовољство обојице; и ту се одлучи, да се Муратови захтјеви одбију, па да му се јуначки на мегдан изађе. Ради тога Лазар ће уступити Твртку Вишеград и дио Рашке до Сјенице; Николу Жупана ће пустит из тамнице, да се и с њим измири, а Марку Краљевићу ће понудити све што је било његово и браће његове; па ако не би тијем задовољан био, понудиће му и државу Вука Бранковића, а Вуку ће своју уступити, а сам ће се повући на своју старину на Ново Брдо, у Браничево или у Сријем, и бити само српски војвода, само да све Србе окупи и сложи противу пријетеће опасности. Послије овога збора долази Вук, да Лазару каже, како Никола Горјански одобрењем краља Жигмунда проси Вукосаву; долази и Мара али узалуд — доцкан је већ, јер је Милошу обећана. Него Лазар Вуку говори, да турског посланика, ког ће му Милош довести прије него пред-ањ и пред сабор изађе, гледа искушати, дал' нема каквијех тајнијех порука. Вук Јевреноса прима и ш њим се споразумијева. Да, Лазар је још на молбу Вукову допустио, да Мара може отворити врата од тамнице Николи Жупану, кога је био одлучио Лазар да ослободи и тијем Вук добива још за своје оруђе Николу. Како Јевренос тако Никола нађе се опет с Вуком у његовој престоници. Лазар долази, да чује од Вука, што Муратов посланик тражи; тада му Вук предаје писмо, из кога Лазар разумије, да се Урги купе код Мориша, да упадну у његову државу. И ту Вук опет развија сву своју вјештину, да наведе Лазара, да даде Вукосаву Николи Горјанском мјесто Милошу, али још не успијева.

На свечаном пријаму Муратовог посланика чују се захтјеви Муратови, да Лазар призна врховно старјешинство Султаново, и да му се са свијема својијема закуне на вјерност. Скопље, Приштину и Призрен да заузме турска војска у име јамства за заклетву. Десет хиљада српских оклопника да му помажу док не освоји Цариград. А да пријатељство то боље утврди, тражи најмлађу ћер Лазареву Оливеру за свог млађег сина Бајазита. Једнодушно и најодлучније цио сабор одбија Султанове захтјева.

Пошто се сабор разиђе састаје се Милош с Вукосавом, која му изјављује, да ће бити његова. Ту их затијече Мара и Вукосави налаже, да се удали од Милоша; и Вук долази па Милошу пакосно вели, да ће му он Вукосаву одузети. Ту се дође до двобоја између Милоша и Вука; Милош побјеђује и да не прискочи Вукосава, Вук пада. У то долази и Лазар, који Милошу каже, да се покори, да од њега то траже Српство и отаџбина. Лазар то оправдава у трећем чину пред Ђурђем тијем, што је отклонио опасност, која је пријетила са Угарске стране. Вук се нада отуда још помоћи угарској. Ђурађ Балшич је противног мњења; он би одбио ако је икако још могуће угарске понуде и Милошу Вукосаву дао. Лазар сам не вјерује у помоћ угарску, али је доста и да се осигура држава од стране угарске. Што више и он мисли како Ђурађ, да нам и не треба од њихове помоћи. „Вук и ја дићи ћемо војске око четрдест тисућа. Тврткова извјесно неће бити мања. Твоја и Радича Санковића војска премашиће двадесет тисућа. Ако се помирим с Марком, дићи ће и он око тридесет тисућа. С тимом и толиком војском можемо дочекати и одбити четири стотине тисућа Муратових амоска и сатрти. Ако нам још прискоче Бугари са Шишманом, Драгаш и Константин са њиховим Србима, Ђурђе Топија с Албанезима; ако и Грци ударе на Мурата с леђа, онда ћемо раздробити и уништити за навијек османску силу, те осигурати будућност свију нас.“

Али почеше зли гласови стизати. Драгаш и Константин, од како им Мурат оте Сриједац, тако се уплашише, да се бојати, да још уз њега не пристану. Ни цар Шишман неће доћи, јер га напада одметник му брат Страцимир, коме Турци помажу. Него се Твртко братски одазивље, који шаље четрдесет тисућа под Влатковом заповиједи. Долази и Милош добријем гласом, да ће доћи и Марко Краљевић на састанак са Милицом и Југ-Богданом.

Докле се тако Лазар спрема, да дочека Мурата, Вук с Николом снују завјеру противу Лазара и Милоша, које и Мурат хоће да обори, па ће Вук бити цар. Никола краљ Босне и Приморја. И тај Никола ће понијети одговор Лазарев Мурату са Јевреносом, па уз то и тајне Вукове поруке. Ево његова плана: Мурат ће

му послати један уговор с Милошем о издаји, којим ће Милоша оборити. Твртка ће поплашити, да Мурат на њега спрема засебну војску; такођер Ђурђа, да му с мора пријетити. Марку ће Мурат спречити долазак на Косово. А он ће повући своју војску с бојног поља у одсудном тренутку.

Трећи чин завршује састанком Марка Краљевића са Милицом и Југ Богданом у Неродимљу у цркви на гробу цара Уроша. Ту се заузимљу Милица и Југ, да склоне Марка, да се помири с Лазаром; али Марко не хоће ни да чује. Његов отац Вукашин, одметник царев, у очи оне страшне битке на Марици, кад је пријетила опасност прво њему, па цару и цијелом српству, био је послао Марка, да моли Уроша, да му опрости, и да му положи заклетву вјерности, па да сву војску његову стави под заповијед цареву и Лазареву, обећањем да ће по свршеном боју поћи у свој манастир, да посвети пошљедње дане Богу. Цар је био готов да опрости Вукашину, али Лазар му не допусти. Марко је заклињао Лазара побратимством, али оста непомичан. „Ја тада скочих, излећех из дворане, бацих се на шарца и долећех оцу, . . . ја, који се, кад се он одметну, усудих да потегнем оним мачем на њега, и кога да ме срећно не задржише, етедфе убити . . . и довикнух му: На ноге, краљу Вукашину! У срцу Србиновом нема милости. На ноге па у бој! Падни први као српска стража у борби против најезде и умри за цијело српство!.. Он крену војску, судари се и пропаде!“.... За то Марко не може да чује име Лазарево. У томе из олтара излази Лазар у порфири с круном на глави са Ђурђем и Вуком и осталим доглавницима. Марко вади мач на Лазара; али Лазар баца свој мач од себе. Тијем Лазар Марка предобива и мир је између њих постигнут.

Четврти чин се развија на Косову. Средина војске, којом ће Лазар управљати с Југом, већ је размјештена и уређена. Марко је већ кренуо са својом војском; Ђурађ долази са петнајест тисућа, а за њим Санковић су десет тисућа. Шишмана је издајник Страцимир помоћу турском побједио и сада креће Бугаре с Турцима противу Срба. Твртко је послао половину од обећане војске, јер је другу половину задржао по градовима у обрану Босне. Влатко са војском босанском заузео је ли-

јево крило. Мусићева војска ослања се на остатак исте у Новом Брду. Бранковић је заузео сам десно крило. Лазар иде да војску прегледа а Вук се осамио под шатором, гдје га Мара затијече. Никола Алтомановић донио је уговоре од Мурата, па их она растворила и видјела издајство Вуково, те је дошла, да га моли, да одустане од зле намјере.

Вук: Па гдје су ти уговори?

Мара: Један сам спалила, а други ми оте онај несрећник.

Вук: Идем да убијем издајника.

Мара га задржава, и заклиње да се остави издајства. Вук дозивље једног војводу, да је воду дома е је полућела, и нареди, да је затворе у кулу, да нико с њом не збори до његовог доласка. У то долети и Никола, који неће да буде саучесник издајства, кога за то мучки уби Вук. На вику јурне под шатор Лазар и Југ Богдан прије него ли се мого уговора добавити. Вук лаже Лазару, да је Никола завјереник у издајству; да му је то сам открио и реко да има доказа, да је и Милош издајник. Лазар тражи тај доказ и наоди при Николи писмо Муратова, но Вук још не зна, које је Мара извојела. Кад га је Лазар прочитао, тек је Вук одахнуо јер је то оно противу Милоша. Југ не вјерује, него сумња да је то Вукова варка. Лазар вјерује. У очи саме битке на бојном пољу под шатором кнежевијем вечера је. Говор се води о силама српским. Ту Лазар открива издајника-Милоша, коме чашу подиже.

У петом чину развија се битка; Милош су два своја побратима долази у стан турски и Мурата убија, па Јевреноса. Лазар заробљен сријета се с Вуком у турском стану и дознаје, да је Милош Мурата убио. Вук му пита опроштење, али му Лазар не опрашта, него сам иште опроштење Милошу, који рањен још бјеше у животу. Трагедија свршује одласком Лазаревијем на смрт.

Кад сам чуо да је прослављени писац „Немање“ добио награду за друго своје дјело „Лазара“, које се имало престављати о педесетогодишњици косовској, ја сам се из душе радовао томе дјелу, јер сам претпостављао, да ће Цвијетић послуже најновијих успјеха научног истраживања наших

првака на пољу народне нам историје, поћи још даље од Матије Бана, те да ће његов „Лазар“ и на бину извести Вука Бранковића, каквога нам критичка историја открива. Промислите само, како сам разочаран остануо, кад ми је г. Цвијетић, кад је љетос на Цетиње долазио, сам казао, да сам се преварио.

Иначе је Цвијетић знао оцијенити све остале резултате научног истраживања пошљедњег деценијума на пољу наше историје, те се Вукашић ту не држи по народном предању убицом цара Уроша; Лазар излази као кнез самодржавник равач самодржавницима Вуку Бранковићу и Ђурђу Балшићу; Милошу није суђена била Вукосава; па у неколико и Зећане Балшићеве уводи у битку на Косову. Само Вуку нема опроштења. Што више, изгледа као да је аутор хтио све силе своје уложити околу Вука, да што више чудовиште створи. Прва нам га Мара преставља, као „замишљеног и хладног човјека, ненасита земаља, моћи и славе владалачке“ — па њему истоме у очи говори: „Твоја подла и лукава душа знаде се подлошћу и улагивањем тако додворити оцу моме, да ти он створи читаву жупу, уврсти те међу прве дворане и т. д. У тебе добро срце и племенита душа, још одавна теби наклањена, постаде сад сасвим твоја својина. Његово срце нема других жеља до твојих; његова душа нема других намјера, смјерова, па ни самих мисли... до твојих. Ти се увуче у његову душу и срце тако... да ти њима управљаш, владаш, господариш! Да господариш тако, да ми се чини, да и сами његови снови пазе на твој миг и по њему се управљају... Ти си сад готово моћнији и силнији и од самога кнеза Лазара! И ко зна, хоће ли се твоје жеље и твоји тајни смјерови, потпирирани таштином и неситом жудњом за сјајем и господетвом... још на томе и зауставити!“ Тако нам га Мара прва слика у препирци с Вуком, кад ју Вук затече с Милошем, кога он „крвнички мрзи... јер он може смести моје намјере и уништити их!... Ја не знам још ни сам, али ми у души нешто шапуће: он ће оборити и уништити све твоје намјере!“... Па се с Маром слаже, да све силе уложје, да не допусте, да Лазар даде Милошу Вукосаву, — Мара јер љуби Милоша потајно, а Вук: „Кад Лазар одбије Милоша, какав је Милош може се

лако заборавити те у очајању учинити што... чиме ће проиграти милост кнежеву... А кад једном падне у немилост, тад ћемо га лако уклонити с пута и са свим уништити“. У распри опет са Ђурђем Балшићем околу граница, на заузимање Лазарево попушта, али у себи говори: „Могу вам за сад уступити што хоћете; првом приликом ја ћу вас све наравнати и помирити“.

И томе Вуку Лазар повјерава да прими и да искуша Јевронос-бега, Муратова посланика, дал има каквих тајних порука. То изненађује и самог Вука, тер вели Лазару: „Зар ја?... Па мени повјераваш тај големи задатак?... Ја се покоравам... само твојој заповјести. Али једино под том погодбом, да будеш ту у близини, те да чујеш сав наш разговор.“ Па пошто га је Лазар оставио, гледајући с презрењем за Лазаром, говори: „Лазаре добри, повјерљиви, безазлени Лазаре, — сам срљаш у своју пропаст!“ И Вук се одма са Муратовијем послаником разумио. Па кад је сам остао, опет задовољством говори сам: „Све ми иде за руком! Мурат ме сам помаже у жељи... а Лазар ми сам пружа начин, да га смрвим! А Милош?... Он је већ пропао! Кад се опростим њих двојице... лако ћу уз Муратову помоћ и остале оборити и потчинити... Тад ћемо видјети Балшићу, ко круну носи и чије су земље Маркове, моје или твоје?“

Да Милош не постане зетом Лазаревијем, Вук се заузимао, да Вукосаву даде Николи Горјанском, и у очи предстојеће опасности од стране Муратове, он успијева, да тијем одврати војску угарску, која се на Моришу окупља, по неком извјешћу Вуковом. Отуда двобој између Милоша и Вука, који му пакосно рече, кад га је с Вукосавом затекао, да му он Вукосаву отимље. У двобоју Милош Вуку избија мач из рука и био би га ту пробо, да га не заустави сама Вукосава и Лазар.

Да задобије себи оруђе у предузећу издајничком, кад је Лазар одлучио, да ослободи Николу Алтомановића из тамнице, моли Лазара, да Мара ту милост изврши; чим Николу себи предобива у завјери противу Лазара. И то оруђе Вуково, Николу жупана, Лазар шиље као свога посланика са Јевроносом, да понесе одговор Мурату! Никола је на повратку донио два писма: једно којим се Мурат обвезује Вуку оста-

вити царство условом, да му остави пут слободан у Угарску; и друго лажно писмо, које ће Милоша оборити, као издајника. Писма ова дођоше у руке Мари, која кад им виђе садржину, полети Вуку, да га одврати од толиког злочина. Вук зове своје људе, да одведу Мару као луду дома у Неродимље и да је затворе у кулу, да с никим не говори. Ево и Николе. Кад га виђе Вук, сакрије се за завјесом од постеле, па мучки му се приближи иза леђа и удари га ножем. Никола посрне вичући: Издајство, издајство! Лазар јурне под шатор ал' Никола већ не проговара. И Вуку је ласно било Лазару продати, да је Никола с Милошем у завјери, па да је и њега хтио предобити. Ал' он да није хтио вјеровати за Милоша. Никола тад да му је рекао, да има и доказа. Вук је тај доказ хтио да му отме силом; ал' Никола стане се бранити и рани мало Вука; а Вук њега смртно. Све је добро, но је уговор један Мара изгорјела, а који је остао био код Николе, Вук није знао. И ту Вук стрепи, кад је Лазар нашао писмо код Николе и стао да га чита. Писмо је оно било противу Милоша. И Вук одахне. Ал' одлазећи говори: „Милоша упропастих, али с губитком ове листине... изгубих канда и круну!“ И пошто је издао у пошљедњем часу на Косову, последије смрти Муратове, видимо га у турскоме стану, гдје му Бајазит тражи уговор, на који се позивље, па га овако награђује: „Издајника треба казнити! Кад је издао таста издаће и мене“; па гдје би хтио да побјегне, кад је чуо да Лазара воде, ал Бајазит њему: „Ту стој! Да се ниси макнуо! Уби те га, ако се макне!“ — па гдје Лазар згрожен окреће главу од њега; а он: „Не смијем да подигнем очи од срама! Да ми је да пропаднем у земљу!... Срам! Срам! Свуда срам, понижење, презрење!“ Узимље мач да сам себе убије, али нема снаге. Па гдје моли опростење у Лазара, који од њега згрожен главу окреће; те гдје га најпослије одводе, а он изговара ове очајне ријечи: „Пропадох и ја!“

То је Вук Цвијетићев.

Колико је у њему опачине толико је у Лазару доброте и блакости. Он је само једном строг био, кад је савјетовао цара Уроша, да не вјерује Вукашину, и то се покајао. Срећан је што му је Милош за-

просио руку Вукосаве, јер љуби и цијени витеза; заузимље се да измири Вука са Ђурђем, па да Вука задовољи уступа му половину својих земаља у Приморју. Он је велики патриота и одушевљени Србин. „Ја нећу ништа на силу. Нећу да отимам и грабим. Моја три зета зближиће крвне и сродне везе; њихове користи сродиће се с општим користима. Не отимајући се о прелест, моћ и силу, коју даје краљевска или царска круна, предњачићу им племенитом добротом и благошћу, а надам се, да ћу тиме више постићи, него строгошћу и силом“. Стари Југ Богдан опомиње га на Вукове ненаситне жеље, али он не да ни посумњати у вјерност и искреност Вукову. „Милош ми је десна рука, Ђурађ лијева, а Вук срце и глава!“ Тако завршује с Југом ужи домаћи савјет прије него ли ће свечано примити Муратова посланика и одговор Мурату дати. Па да све српске владоце око себе на Косову окупи све ће своје земље подијелити им; а он ће остати прост војвода. Кад га је Марко хтио у Неродимљу пробости мачем, кличе му: „Ево тога Лазара, коме на главу врије толики терет, а на душу тако грдан гријех... ево га, ево! Испусти га у коваднице и прагази их... убиј, убиј мене; али спаси народ, спаси царство и српство!“ Кад застане под шатором Вуковијем на Косову Вука на дјелу, гдје је Николу убио, све Вуку вјерује. А кад је видио писмо Муратова Милошу управљено, покрива лице рукама, вапијући: „Истина је! Истина!.. О!.. О!..“ И на вечери то издајство открива познатом напитницом. Кад је доведен заробљеник у турски стан, па кад је ту нашао Вука и Милоша, каје се: „О, мојој погрешци нема равне у свијету!“ Па од Вука згрожен окреће главу, а Милошу: „Хоћу да пољубим то поносно, витешко чело, са кога сија сунце најчистије вјерности!“ Па кад је опазио, да је још у животу, радосно кличе: „Жив је! Жив је! Само једну рјеч... опрости!“ А Бајазиту, који га пита прима ли сад погодбе, што му је Мурат послао, одлучно одговара: „Нити што дајем, нити примам... осим смрти! Послије овога... умирем блажен“.

Права светитељска слика.

Милош љуби Вукосаву, а Мара Бранковићка Милоша, кога Вук мрзи, јер се

највише њега боји, да ће му стати на пут opakим намјерама. Кад су Мара и Вук дознали, да Милош љуби Вукосаву, па кашње и да ју је испросио, слажу све своје силе, да се Милошу та жеља не испуни, и најпослије и успијевају. Милица у пошљедњем часу моли Лазара, да, ако је икако могуће, на који други начин задовољи Угре, а Вукосаву да да Милошу. И Ђурађ Балшић са свијема великашима моли га. Најпослије и Вук притворно га моли. Тада скочи Милош: „Не, не, свијетли Бранковићу! Ти си ми при нашем помирењу напоменуо моје рјечи, које сам у сабору узвикнуо: „Издајник је Српства сваки, ко не принесе све на жртву отаџбини“. Зар да дочекам, да ми се те рјечи опет помену? То Милош не би преживио! (Милица) И ако ми је срце рањено дубоко љутом и никад неизлечивом раном, ипак те молим, свијетла госпођо, одустани од твоје племените, материнске молбе. (Лазару) А тебе свијетли кнеже и господару мој, преклињем не гони ме, да своју рану позлеђујем новим одрицањем!“ Кад му је Вукосава рекла на растајку пошљедњему, да полети с њоме у бијели свијет, није јој дао изговорити. Спас отаџбине ту жртву од њега захтијева.

Кад је Лазар напио Милошу, извади Милош мач на Вука, али се уздржа у очи од ње у вријеме битке. Испуња чашу са познатом заклетвом. И у сред битке долази у турски стан и убија Мурата; чини чудства од јунаштва и пада рањен, те је дочекао, да запита Лазара прије него је издануо: „Је ли, да нијесам издајник?“

Послије кратког извода цјелине, ја сам ова три најглавнија карактера у крупним потезима приказао, по којима се може видјети какво је ово дјело, које је било награђено, па великим успјехом представљано у Београдском позоришту неколико пута о косовској пестогодишњици; које је у неколико хиљада комада распродано те и друго издање у кратко вријеме досивјело; о коме се ипак критика двојако изразила: колико га неки хвале, толико опет други худе.

Ма каквијех се мана нашло овоме комаду, мора се признати, да је Вук права умјетничка умотворина. У тежњи својој, да постане самовласним господаром цијелог српства, он ради дошљедно ваза и свуда; па кад се помоћу турском тако оснажи, он ће по-

моћу угарском азијутску инвазију са Балканског полуострва одбити. Али је тако гадан карактер, да нема никаквог приврже-ника; сама га Мара мрзи, а Бајазит презире. И ако је Цвијетић хтио, да нам што неморалнијег властољупца прикаже, одиста је успио. Такођер је и Лазар сасвијем дошљедан у самопрегоријевању, у доброту и благодати, које су врлине његове Вука подигле, да га издаде. Својства Цвијетићева Лазара неће бити врлине владалачке, али јесу врлине светитељске, које су га у народу подигле на олтар свјетковања. Цвијетићев је пак Милош прави узор јунака и узор патриоте. Одриче се своје Вуковаве ради спаса отаџбине; и што је још више на вечери Лазаревој, кад је Лазар на њега као на издајника претом упро, савлађује самог себе, да међу браћом покољ не изазове на очиглед војске Муратове. Али пошто је Мурата смако, кад су Турци довели Лазара, који ту находи Вука и Милоша, Милош је мирно душу испустио, јер се ту Лазар увјерио, ко је вјера коли је невјера.

Што се тиче манах, ја сам главну у почетку истакао. Ако се народно предање не може избрисати; ако Вук Бранковић остаје Вуком у народу, који мимо народног предања народнијех прјесама не познаје друге народне историје, онда су *Стеријина трагедија „Милош Обилић“* и *Суботићева „Бој на Косову“* задоста задовољавале томе народноме предању, ако му „Цар Лазар“ *Машинје Бана* потпуно не одговара. Мени се чини, да г. Цвијетић шћаше вишу услугу учинити позорници нашој, и да његов „Лазар“ шћаше од трајније вриједности бити, да је мјесто оног чудовишта изнио Бранковића, каквога нам откривају најбољи трудбеници на полу српске историје, немилостиво и неправедно оклеветаног српског владоца, вјерног и поузданог саборца Лазарева и Ђурђева. Јер наука кад-тад мора побједити.

Г. Цвијетић је написао још „Душана“, од којег су тек неки дјелови свијета угледали, и нема сумње, он ће нам још који момент из српске прошлости на позорницу изнијети; и пошто је његово првенче „Немању“ онаквијем ентузијазмом прихватило прво српско културно средиште, ми се мо-

жемо надати, да ће и шљедећи његови радови достојни бити његова првенчета.

Т.

Јавна преписка.

Г. С. Н. Митровић — Фрезно, Калифорнија. Шљемо Вам само од осме свеске, јер првијех свезака већ немамо. Цијена је листу на корицама назначена. Од Ваше прјесме, што смо могли, штампали смо. Ваш је „Израз захвалности“ своју сврху постигао... Живјели нам такви Срби!

С. С. — Вис. У Сомбору издази **Школки Лист** а не **Школа**. Педагошки лист, што излази у Биограду, зове се **Учитељ**. Претплату пошљи администрацији листа. Цијена му је 12 франака. Овога љета стигло нам је једно писмо с Виса од г. К., које нам се загубило, те нијесмо могли нањ одговорити. Ако ти је што познато о томе, извини нас. Братски поздрав!

Г. Н. В. — Мркојевићи. Ви бисте нам могли тај наш крај потанко описати а нас обвезати, и надамо се, да ћете. Пријатељски поздрав!

Г. М. С. — Загреб. Приповијетку ћемо употребити с новом годином, јер нам ваља у овој години започете радове довршити. Кад нам вријеме допусти, писаћемо Вам. Уз то шљемо вам календар с пријатељским поздравом!

Г. П. Ј. Ш. — Церање. Примилисмо све у реду, само не ниједног претплатника из равнијех Котара. Зар нијеси мого баш ниједнога скупити? Твој рад гледаћемо с новом годином употребити. За које нас питаш, сви су здраво. Братски поздрав!

Г. Б. Д. — Биоград. Пошто ваш допис није пришло за Ховеску, држимо, послјије скорашњег покрета у **Обратимству**, да би га требало попунити, те би смо радо штампали редовне извјештаје о стању и раду тога друштва на највишем нашем просвјетном заводу. Само молимо, да рукопис буде читкији. Пријатељски поздрав свијема Вашима друговима — прегаоцима!

Гаривој — Сомбор. Ми смо већ рекли, да ћемо радо штампати сваки добар превод из које **словенске** књижевности. Дакле пошљите, да видимо још, јестели добар **избор** учинили. Прјесму ћемо гледати да употребимо такођер; ал' обоје наравно с новом годином. Пријатељски поздрав!

Г. Ј. Ф. И. — Трешњево. Све смо у реду примили. Наставак чекамо, па ћемо с новом годином све употребити. У календару није било више мјеста. Пријатељски поздрав.

Г. А. П. — Нови Сад. Примљено све у реду. Хвала и пријатељски поздрав!

Г. Ј. Б. — Дубровник. Ви нам дугујете претплату за други семестар.

Српско-аутономна Читаоница. — Дрњиш. Најбољи илустровани руски лист јесте: *Всемирная Иллюстрація* у Петрограду, уз коју излази књижевво-научни журнал *Трудъ* два пута мјесечно. Цијена је листу изван Русије 18 рубаља; а адреса: Петроград, Садовая, 16.

Уређује Др. Л. Томановић.